

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תתקעד

ערב שבת קודש הגדול

פרשת צו

היום הבהיר י"א בניסן ה'תשע"ג

יוצא לאור עלידי

מכון ליובאוויטש שעליד

צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

י"א בניסן ה'תשע"ג - י"ח בניסן ה'תשע"ג

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	י"א בניסן	הל' שבת פרק כז-כט.	הל' תרומות פרק י.	מ"ע קנה.
ש"ק	י"ב בניסן	פרק ל. הלכות עירובין.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק יא.	מ"ע קנה.
א'	י"ג בניסן	פרק ג-ה.	פרק יב.	מל"ת שכ.
ב'	י"ד בניסן	פרק ו-ח.	פרק יג.	מל"ת שכא.
ג'	ט"ו בניסן	הלכות שביתת עשור.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק יד.	מ"ע קסה. מל"ת שכת. מ"ע קסד. מל"ת קצו.
ד'	ט"ז בניסן	הלכות שביתת יו"ט.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק טו.	מ"ע קנט. מל"ת שכג. מ"ע קס. מל"ת שכד.
ה'	י"ז בניסן	הלכות שביתת יו"ט. פרק ד-ו.	הל' מעשר.. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע קסב. מל"ת שכה. מ"ע קסג. מל"ת שכו.
ו'	י"ח בניסן	פרק ז-ח. הלכות חמץ ומצה.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ב.	מ"ע קסו. מל"ת שכז. מ"ע קסז. מל"ת שכח. קצט.

זמני השבוע*

צאת הכוכבים	שקיעת החמה***	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציצית ותפילין	עלות השחר**		תאריך
							72 ד' לפני הזריחה	120 ד' הזריחה	
6.17	5.53.3	12.18	11.48	8.43	5.49	4.52	4.30	3.42	ו', י"א בניסן
6.18	5.54.0	12.18	11.48	8.43	5.48	4.51	4.29	3.41	ש"ק, י"ב בניסן
6.19	5.54.7	12.18	11.47	8.42	5.47	4.49	4.28	3.39	א', י"ג בניסן
6.19	5.55.4	12.18	11.47	8.41	5.46	4.48	4.26	3.38	ב', י"ד בניסן
6.20	5.56.1	12.18	11.47	8.40	5.44	4.47	4.25	3.36	ג', ט"ו בניסן
6.21	5.56.7	12.17	11.46	8.39	5.43	4.45	4.24	3.35	ד', ט"ז בניסן
6.22	5.57.4	12.17	11.46	8.39	5.42	4.44	4.22	3.33	ה', י"ז בניסן
7.22	6.58.1	1.17	12.46	9.38	6.40	5.43	5.21	4.32	ו', י"ח בניסן

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
*** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ
צו (שבת הגדול)	5:16	6:29	5:31	6:31	5:23	6:31	5:34	6:32
חג הפסח	5:18	6:31	5:33	6:33	5:25	6:33	5:36	6:34
שבת חוה"מ	6:21	7:34	6:36	7:36	6:28	7:36	6:38	7:36

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעליד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יור"ר: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474 אינטרנט:

ואפילו כולנו יודעים – מצווה לספר

כיצד ייתכן שגם חכם, נבון ויודע את התורה, צריך לומר "ועכשיו קרבנו המקום", היינו שקודם היה גם הוא מעובדי עבודה זרה?! • גם 'קטן' ברוחניות מעורר למעלה את ה"נער ישראל ואוהבהו" • מה למדים מהלשון "צא ולמד" • וביאור בעניין שפע ו'כלים' בלעומת-זה, שלכן מוסיף בעל ההגדה את המלים "וכל הבת תחיון" • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

אדמו"ר נ"ע, מובן, שכן נהגו גם רבותינו נשיאינו שלפני זה.

– על-פי נגלה, בשולחן-ערוך כו², לא מצינו טעם לחלק בזמן אכילת האפיקומן בין הסדר הראשון לסדר השני, אבל מובן וגם פשוט שכיון שכך נהגו רבותינו נשיאינו, בודאי היה להם טעם על זה, על-פי פנימיות העניינים.

ומלבד הטעמים הפנימיים שבזה ישנו גם הטעם הפשוט – שבסדר השני היו נוהגים להאריך בביאור ההגדה¹, ובמילא היתה מתאחרת אכילת האפיקומן עד לאחר חצות.

ג. ביאורי רבותינו נשיאינו על ההגדה – היו רק על חציה הראשון של ההגדה, ואילו על חציה השני של ההגדה, מהלל ועד לסיום ההגדה, לא היו אומרים ביאורים.

הביאורים בחציה הראשון של ההגדה היו נאמרים על פסקאות מסוימות, פעם על פסקאות אלה, ופעם על פסקאות אחרות.

א. [לאחר עריכת הסדר בבית כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, קודם שנכנס לחדרו, אמר כ"ק אדמו"ר: "כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר שהניגון "אלי אתה ואודך" הוא סגולה לגילוי אליהו, ולכן ינגנו עתה ניגון זה בשמחה וריקוד.

[ניגנו "אלי אתה ואודך", וכ"ק אדמו"ר רמז שילכו בריקוד.

אח"כ יצא כ"ק אדמו"ר ללוות את אמו הרבנית לביתה, וכשחזר, רמז בידו הק' שירקדו ביתר חיות, ונכנס בעצמו במחול, ורקד משך זמן בשמחה גדולה].

ב. [...לאחרי משך זמן, נכנס כ"ק אדמו"ר לבית-המדרש עם הגדה של פסח, ישב על מקומו ואמר: [.

[. בסדר הראשון היה כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע מדייק לאכול את האפיקומן לפני חצות, אבל בסדר השני לא היה מדייק בזה, והיה אוכל את האפיקומן לאחר חצות! וכן היה נוהג כ"ק מו"ח אדמו"ר. וכיון שכן נהגו כ"ק מו"ח אדמו"ר וכ"ק

(2) ראה טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סתע"ז ס"א (ס"ו).

(1) ראה "היום יום" טו ניסן, א דחה"פ. "רשימות" ע' קעט. וש"נ.

וכישרונותיו, אלא אהבה עצמית. ומצד אהבה עצמית זו נעשה התגלות העצמות – "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו", שגילוי זה שהיה במצרים לאחר חצות, מאיר לנו עכשיו במצה שקודם חצות [.].

ה. "ואפילו כולנו חכמים כולנו נבונים כולנו יודעים את התורה, מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים". וראיה לדבר – "מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע . . שהיו מסובים . . והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה":

בעל ההגדה מדייק "ואפילו . . כולנו יודעים את התורה" (ולא רק "לומדים את התורה") – שגם מי שכבר קיים מצות ידיעת התורה [כידוע⁸ שבתלמוד תורה ישנם ב' מצוות: א) לימוד התורה, ב) ידיעת התורה], שיודע כל התורה כולה, – כפי שמבאר רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה⁹ ש"אין קץ ותכלית לעומק טעמי ההלכות והפלפול בטעמיהן ובדרשותיהן כו", אבל "ההלכות הנגלות לנו ולבנינו יש להן קץ ותכלית", ובמילא, יש אפשרות לקיים מצות לימוד וידיעת כל התורה כולה, "ללמוד פעם אחת כסדר כל התלמוד בבלי וירושלמי ומכילתא וסיפרא וסיפרי ותוספתות וכל המדרשים כו" – ובמילא יודע גם כל פרטי העניינים דיציאת מצרים – מכל מקום, מצוה עליו לספר ביציאת מצרים.

ולכאורה: יהודי שיודע כל התורה – מוטב שינצל את הזמן לחדש חידושים בתורה, לתרץ קושיות ולהפריך תירוצים, ובמקום זה מצווים עליו להסב עם כל בניישראל בשווה ולספר ביציאת מצרים!?!...

הוא, ה"מחדש בתורה" האמיתי ("דער אמת'ער מחדש בתורה"), שבכל בוקר מברך ברכת התורה מתוך תענוג מיוחד ("מיט גאָר אַן אַנדער געשמאַק"), בחשבו לעצמו שדברי חז"ל¹⁰ אודות "מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש" (ש"נאמר למשה

ומוכן שאין זה משום שבאותה שנה היה להם מה לומר ("זיי האָבן געהאַט וואָס צו זאָגן") רק על פסקאות אלה, ובשנה אחרת היה להם מה לומר רק על פסקאות אחרות, – היו שנים שבהם נהגו גם לחזור ולומר דברים שכבר אמרום בשנים שלפני זה – כי אם, שמשעמים הידועים להם הוצרכו לכאר בשנים אלה פסקאות אלה ובשנים אחרות פסקאות אחרות.

ד. "הבן שואל":

כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר³ שזה שה"בן שואל", בן קטן (תינוק) דווקא – מעורר למעלה העניין ד"נער ישראל ואוהבהו"⁴. והעניין בזה⁵:

רואים במוחש שהאהבה לבן קטן גדולה יותר – אהבה עצמית, למעלה מטעם ודעת, שכן האהבה לבן גדול יכולה להיות מצד מעלותיו וכישרונותיו וכיוצא בזה, מה שאין כן האהבה לבן קטן אינה מצד מעלותיו וכישרונותיו, כי אם, אהבה עצמית שלמעלה מטעם ודעת.

ודוגמתו בנמשל, בנוגע להקב"ה ובניישראל – שיש מעלה מיוחדת בבן קטן⁶,

[לא רק קטן כפשוטו, לפי מספר השנים שנרשם ב"פּאַספּאָרט" (תעודה רשמית שבה מצויין מספר השנים), אלא, כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷ שיתכן שבמספר שנותיו גדול הוא, אבל כיון שלא ניצל את שנותיו לענייני תורה ומצות (אלא לשאר עניינים), נשאר קטן, ובמילא יכול להיות יהודי עם זקן שיבה שנשאר ילד קטן],

שאצלו דווקא מתגלה עניין "נער ישראל ואוהבהו", שהאהבה אינה מצד מעלותיו

(3) שיחת ליל א' דחגה"פ תש"ד (סה"ש תש"ד ריש ע' 77).

(4) הושע יא, א.

(5) ראה ד"ה כי נער ישראל תרס"ו (תשט"ז). לקו"ש חכ"א ע' 20. וש"ג.

(6) דובר גם אודות אכילת הפסח ע"י קטן אע"פ שלא נמנה עליו, כמבואר בתוס' ובר"ן (נדרים לו, א) שהדין דאכילת הפסח למנויו דוקא ("אין הפסח נאכל אלא למנויו") אינו אלא בראיון להמנות, משא"כ קטנים דלאו בני מינו, לית לן בה. – חסר המשך הענין (המו"ל).

(7) ראה סה"ש תש"ד ס"ע 38.

(8) ראה גם ד"ה וקבל היהודים שנה זו פ"ז (תו"מ ח"ב ע' 292.

תו"מ סה"מ אדר ע' ס).

(9) פ"א ה"ה. פ"ב ה"י.

(10) ראה מגילה יט, ב. הנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 252.

בפני עצמו" – ש"גם עסק התורה שבכל אחד ובכל זמן הוא דבר ה' שנאמר למשה מסיני", וכמאמר רז"ל¹⁵ "כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו", וכמודגש גם בנוסח ברכת התורה: "נותן התורה" לשון הווה¹⁶, "ועל-ידי זה תיפול עליו אימה ויראה כאילו קבלה היום מהר סיני". וכל זמן שלא פעל על עצמו שלימוד התורה יהיה בתכלית הביטול, "באימה וביראה וברתת ובזיע" – הרי הוא בבחינת "עובד עבודה-זרה" בדקות.

מסיני") מכוונים בודאי אליו, ו"למי¹¹ יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממנו" ... ואף-על-פי-כן, מצווים עליו להסב יחד עם כולם ולספר ביציאת מצרים – אף-על-פי שבין כל המסובים אין אף אחד שמסוגל להעריך את ה"חידושי-תורה" שלו! ... – לכל-הפחות היו צריכים להושיבו במסיבה שנמצאים שם כאלה שיכולים להעריך את גודל מעלת החידושים שלו, ולפניהם יוכל לומר החידושים שלו! ואף-על-פי-כן, אומרים לו להסב עם כולם

כל זמן שלא פעל על עצמו שלימוד התורה יהיה בתכלית הביטול, "באימה וביראה וברתת ובזיע" – הרי הוא בבחינת "עובד עבודה-זרה" בדקות

ובנוגע לענייננו: כשיתבונן כדבעי בעניין "נותן התורה" לשון הווה, שמתן תורה הוא ביום זה כמו בפעם הראשונה, כך, שעכשיו אומר לו הקב"ה בעצמו: "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"¹⁷ – הרי, גם אם ה"משכא דחויא"¹⁸ שלו הוא מגושם וחומרי ביותר ("ווי גראָב ער זאָל ניט זיין און וואָס פאָר אַ משכא דחויא ער זאָל ניט האָבן"), תיפול עליו אימה ויראה, ואז, לא יעשה חשבונות האם אחרים יודעים ללמוד כמותו או משהו פחות ממנו, אלא יסב יחד עם כולם בשווה לספר ביציאת מצרים.

בשווה, ולספר ביציאת מצרים בפשטות: לומר "עבדים היינו לפרעה במצרים", ולומר – מבלי להתבייש ... – "מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו" (מכיוון שכך היא המציאות צריכים לומר זאת), והעיקר, "ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו" – "ועכשיו" דייקא [אף שלכאורה היה מתאים יותר לומר "ואחר כך קרבנו כו", כיון שמדובר אודות זמנו של אברהם אבינו]¹² – כי, כשיתבונן במעמדו ומצבו ייווכח שברגע שלפני כן היה הוא בעצמו בבחינת "עובד עבודה-זרה" בדקות, כך שיכול לומר "ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו". וההסברה בזה:

1. "וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח":
"לספר ביציאת מצרים" – מפרש כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁹ ש"לספר" הוא מלשון ספירות ובהירות,

לימוד התורה צריך להיות בתכלית הביטול, כמאמר רז"ל¹³ "מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע". ומבאר רבינו הזקן¹⁴ – "שלכאורה אינו מובן דמיון זה מה להלן אף כאן כו", שהרי במעמד הר סיני וכל העם רואים את הקולות ופנים בפנים דיבר ה', מה שאין כן בעסק התורה של כל אדם כשלומד

15 ראה תדבאר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.
16 של"ה כה, א. לקו"ת תורייע כג, א. ובכ"מ.
17 יתרו כ, ב.

18 ראה תקו"ז בהקדמה (י"ד, סע"ב). תכ"א בתחלתו. עץ חיים שער קיצור אבי"ע פ"ב, תניא פל"א (בשם הזהר). רפמ"ז, ס' החקירה להצ"צ סח, ב.

19 שיחת ליל ב' דחגה"פ תש"ד ס"ז (סה"ש תש"ד ע' 88).

11 ע"פ לשון הכתוב – אסתר ו, ו.
12 ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 82 ואילך.
13 ברכות כב, א. וש"נ.
14 תו"א יתרו סז, ב. סח, ג. ובכ"מ.

“עמלנו” שאלו הבנים,

שעל זה אין שום ראיה מהפסוק “כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו”, אלא) על העניין, שהיתה צרה (גזירה) בנוגע להבנים²⁸.

וצריך להבין הטעם שבעל ההגדה מביא גם חציו השני של הפסוק – “וכל הבת תחיון” – דלכאורה: כיון שהגזירה היתה רק על הבנים [וכמו שכתוב בפסקא “צא ולמד” ההפרש בין לבן לפרעה, ש“פרעה לא גזר אלא על הזכרים”], הרי הראיה שהיתה צרה בנוגע לבנים היא רק ממה שנאמר “כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו”, ותו לא?

וכיון שבעל ההגדה מביא גם חציו השני של הפסוק, “וכל הבת תחיון”, על כורחך צריך לומר, שגם זה בכלל הצרה, ואותה הצרה ד”כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו”²⁹.

וההסברה בה:

ההפרש בין בן לבת, הוא, שכן הוא משפיע, כמאמר רז”ל³⁰ “איש דרכו לכבוש”, כלומר, שבכבואו לאיזה מקום שיהיה, לא זו בלבד שאינו מושפע מהסביבה, אלא אדרבה, שמשפיע על הסביבה לשנותה, ואילו בת היא מקבל, כמאמר רז”ל³¹ “אשה כשרה כו’ עושה רצון בעלה”.

ועל-פי זה יש לבאר גזירת פרעה “כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון”:

“הבן”, איש שדרכו לכבוש – “היאורה (לנילוס, העבודה-זרה של מצרים)³² תשליכוהו” – לנצל את כוח ההשפעה (“איש דרכו לכבוש”) לעניינים של לעומת-זה; ו”הבת”, מקבל – “תחיון” – כדי שיהיו כלים לקבל את ההשפעה מלעומת-זה, כי מכיוון שבקליפה (לעומת-זה) אין כלים [כי, קליפה מצד עצמה היא העדר המציאות, שהרי כל מציאותה אינה אלא בשביל עניין הבחירה, ואילו מצד עצמה היא העדר המציאות, ובמילא, אין בה כלים], לכן, רצה פרעה שיישאר הכלים דקדושה (“כל הבת – מקבל, בחינת הכלים – תחיון”), אלא שיקבלו ההשפעה דלעומת-זה.

28 ראה גם לקו”ש ח”א ע’ 113 ואילך.

29 ראה גם לקו”ש שם ע’ 111 ואילך.

30 יבמות סה, ב. וראה גם תו”מ ח”ב ע’ 153. וש”ג.

31 תדבא”ר פ”ט. הובא ברמ”א אה”ע סו”ס טט.

32 ראה תנחומא וארא יג. שמו”ר פ”ט, ט. פרש”י וארא ז, יז.

היינו, שעניין יציאת מצרים צריך להאיר אצלו (“עס דארף ביי אים לייכטן”), כי כולי זאת יכולים לצאת ממצרים ולהישאר מגושם וחומרי כמקודם. “וכל המרבה לספר ביציאת מצרים”, שיציאת מצרים מאיר אצלו בריבוי – “הרי זה משובח”:

“זה” – מורה על מדריגה של קדושה, כמו שכתוב²⁰ “הנה אלקינו זה”, וכש”מרבה לספר ביציאת מצרים”, נעשה ה”זה” שלו “משובח”²¹.

ז. “וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק”²²:

“וארבה” – הוא גם מלשון מריבה, כדרשת חז”ל²³ “וארב (חסר ה”א) כתיב, כמה ריבים עשיתי עמו (בכמה נסיונות נתנסה) עד שלא נתתי לו את יצחק”.

– בפסקא זו היה שואל כ”ק אדמו”ר (מהורש”ב) נ”ע²⁴: מהו אומרו “וארבה את זרעו”, מלשון ריבוי, כשמסיים “ואתן לו את יצחק”, בן יחיד, האם לזה ריבוי יקרא!...!

ח. “צא ולמד”:

כ”ק מו”ח אדמו”ר פירש²⁵: “צא” – צא מעצמך (“גיי ארויס פון זיך”), ואז – “ולמד”.

וזהו המשך הפסקאות “והיא שעמדה כו” “צא ולמד” – שכאשר יוצא מעצמו (“אָז מ’גייט אַרויס פון זיך”) אזי “למד” ש”הקב”ה מצילנו מידם”, מכל אלה ש”עומדים עלינו”²⁶.

ט. “ואת עמלנו אלו הבנים כמה שנאמר²⁷ כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון”:

הראיה מהפסוק היא (לא על פירוש תיבת

20 ישע”י כה, ט.

21 שיחת ליל ב’ דחגה”פ תרצ”ז ס”ו (סה”ש תרצ”ז ע’ 225) – נעתק ב”היום יום” יז ניסן. וראה גם שיחת ליל א’ דחגה”פ תרח”ץ ס”ח (סה”ש תרח”ץ ע’ 262).

22 יהושע כד, ב.

23 ירושלמי פסחים פ”י ה”ה ובקה”ע ופ”מ שם (הובא ברד”ק עה”פ).

24 ראה שיחת ליל ב’ דחגה”פ תרצ”ט ס”ה (סה”ש תרצ”ט ע’ 323).

25 שיחת ליל ב’ דחגה”פ תש”ד סט”ו (סה”ש תש”ד ע’ 91).

26 חסר המשך הענין (המו”ל).

27 שמות א, כב.

אמר פעם - לאחרי "שולחן-עורך", כשהגיעו ל"צפון" - שצריכים כבר לברך ברכת המזון. כששמע זאת כ"ק מו"ח אדמו"ר, נענה ואמר: צריכים להסתכל בסידור³⁴, ואז יודעים היכן אותים ("וואו מ'האַלט").

אמרה זו מהוה הוראה לכל:

בנוגע ל"צפון", שקאי על העניינים הנעלמים³⁵ - אסור לאדם לסמוך על עצמו, אלא צריכים לשאול אצל הרבי (שזהו תוכן הסתכלות בסידור), ואף-על-פי שידועים, לכאורה, כיון ששמעו כבר כמה וכמה הוראות, מכל מקום, צריכים תמיד לשאול אצל הרבי.

גם בדברים הגלויים - מוטב ששואלים אצל הרבי ("עס איז גלייכער אַז מ'פרעגט"); אבל בדברים הנעלמים ("צפון") - חייבים לשאול אצל הרבי.

[טרם צאתו - הכריז כ"ק אדמו"ר:]

"לשנה הבאה בירושלים!"

(קטעים משיחת ליל ב' דחג'הפסח ה'תשי"א.
תורת-מנחם כרך ג, עמ' 26:17;9 - בלתי מוגה)

ועל-פי זה מובן שגם "כל הבת תחיון" הוא עניין של צרה, ובאותו עניין של "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", ועוד גרוע ממנו - כי, ההשפעה דלעומת-זה ("כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו") אינה יכולה לבוא לידי פועל (כיון שבלעומת-זה אין כלים), אלא אם כן ישתמשו בכלים דקדושה (שזהו עניין "וכל הבת תחיון"), ונמצא, שקיומה של הגזירה "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" (ההשפעה דלעומת-זה) תלוי ב"כל הבת תחיון" (עניין הכלים).

ולהוסיף, שהאמור לעיל (ש"כל הבת תחיון" הוא חלק מהגזירה כמו "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו") נוגע גם לעניין החינוך - כהוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר³³ שצריכים להתמסר לחינוך הבנות כמו לחינוך הבנים, ולהשתדל להציל מבנות ישראל כמה שיכולים: שלוש, שתיים, ואפילו אחת!

י. "צפון":

אחד המסובים בסדר אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר,

34) ראה שיחת ליל ב' דחג'ה"פ תש"ד סי"ז (סה"ש תש"ד ע' 92).
35) ראה גם שיחת ליל ב' דחג'ה"פ תרצ"ז סי"י (סה"ש תרצ"ז ע' 226). - הובא ונתבאר בשיחת ליל ב' דחג'ה"פ תשי"ח ס"ב ואילך (לקו"ש ח"ג בסופו).

33) אג"ק שלו ח"ג ע' תסט. ח"ד ע' קפו ואילך. וראה לקו"ד ח"ג בסופו (תקעא, ב ואילך). וראה גם שיחת ש"פ אמור תש"ג - ע"ד חיוב נשי ישראל בחינוך כו' (התועדויות תש"ג ח"ג ע' 171 ואילך).

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 276 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 140 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

לדבר לחיזוק האמונה

להתכונן לעלייה שלא בערך

...עניין "מתניכם חגורים וגו'" בנוגע לכל בני ישראל - שכל אחד ואחד מישראל עומד מוכן ומזומן ל"שליחות" היציאה מן הגלות אל הגאולה, ובאופן גלוי לעין כל, עד שאפילו שבעים אומות העולם - שגם ביחס אליהם יקויים היעוד "והיתה לה' המלוכה" - רואים שכל אחד ואחד מישראל הוא "שליח" של עצמות ומהות, "מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו", שנמצא יחד עם כל אחד ואחד בצרת הגלות, "עמו אנכי בצרה", ותיכף ומיד "וגאלם", מכיוון שכבר "דאלאי [=קץ ל] גלות"...
ולכן יש להדגיש עוד הפעם את הזריזות המיוחדת בנוגע לסיום העבודה של רגעי הגלות האחרונים, ולדעת שכל זה אינו אלא הכנה לעבודה אחרת לגמרי [.]. שאז תהיה העלייה האמיתית, שלא בערך לכל ענייני עליות וירידות כו',
כן תהיה לנו - במהרה בימינו ממש, במהרה בימינו ממש, במהרה בימינו ממש.

(תורת מנחם התוועדות' ה'תשמ"ח חלק ג, עמ' 76-77)

עלידי פעולה בזמן הזה - "השתא הכא"...

...זהו גם מה שכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו תבע וזעק שיש לדבר ולפעול בחיזוק האמונה בביאת המשיח (שזהו חיוב הנכלל ב"אני מאמין").
לכאורה קשה: לשם מה יש לפעול בעניין זה, הרי ממה נפשך כבר אמרו חז"ל: "זכו - אחישנה, לא זכו - בעתה", וממילא בעיתה יהיה אף אם לא זכו?!...
אך העניין הוא, שמהו מוכרחים לעשות - בדומה למה שכתב אדמו"ר הזקן כי דבר-מה צריכים לעשות כדי שהדבר יוכל לחדור בפנימיות!...
הביאור הנ"ל הוא באופן כללי; ובאופן פרטי - נפעל הדבר באמצעות עניין הצדקה כדאיתא במסכת בבא בתרא, "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה", עלידי שהוא נותן צדקה לעני, בגשמיות וגם ברוחניות - שהוא מעניק לו דעת - "דעת קנית מה חסרת" וכן להיפך, "אין עני אלא בדעת".
בצדקה קיימות מספר דרגות, עד לאופן הנעלה על הענקת דבר מוכן, כסיפור הגמרא באבא חלקיה וכמבואר שם העניין לגבי תפילות.
כך הוא גם בעניין "כל דכפין" ו"כל דצריך", כשמעניק דבר מוכן - בעניין "גדולה צדקה" כשנותן כסף הרי צריכים ללכת ולקנות, מה שאין-כן כשנותן דבר מוכן, הרי הדבר באופן של זריזות וממילא הרי זה מקרב את הגאולה יותר. זהו גם העניין שעלידי עבודה בעניין ד"השתא הכא", מגיעים אחר-כך למצב של "לשנה הבאה בארעא דישראל".

(משיחת ליל ב' דחג הפסח תשכ"ז. תורת מנחם כרך מט, עמ' 311)

סודות מן החדר

באיזה תנועה בנפש יש לעבוד את ה' * מדוע התבקשה הילדה לומר עם בובתה קריאת שמע • על מה שדרן רדיו צריך להקפיד • תפקידה העיקרי של האשה והגישה הנכונה בלקיחת עוזרת • ואיזו הצעה הציע הרבי ב'יחידות' לאדמו"ר מסלאנים? • אוסף סיפורים ויחידויות מקוריים, לרגל היום הבהיר י"א בניסן

הרבי שאל הרבי את הקטנה: מה שמה של הבובה? היא השיבה: מושקא.

הרבי העניק לה דולר נוסף וביקש ממנה שתאמר עם הבובה קריאת שמע שעל המיטה. הדבר היה לפלא אצל השומעים. כששבו הביתה והאם שמעה על הוראת הרבי, הסבירה את המופת שבדברים:

הבת הקטנה מתעקשת זה זמן שלא לומר קריאת שמע שעל המיטה. מתברר שהרבי חש בכך ומצא דרך מקורית לפעול אצלה את אמירת קריאת שמע.

מה עיקר

משולח שאסף כסף למטרות צדקה שוחח עם הרבי (עוד לפני קבלת הנשיאות) ואמר לרבי שאותו לימדו כי מכיון שבלימוד התורה נדרש שיהיה "באימה ובריאה", יש ללמוד תורה כשלבושים בבגד עליון.

הרבי הגיב:

אותי לימדו שהעיקר הוא מה שיש תחת הלבוש.

כיוון והרחבה — בעבודת ה'

ב'יחידות' של אחד מחשובי תלמידי ישיבת 'תומכי תמימים', אמר לו הרבי (סופר עליידי

טבע שאין לשנותו

פעם אחת, כשנכנס המשפיע הרה"ח ר' יצחק מאיר שי' גוראריה ממונטריאול ל'יחידות' אצל הרבי, בשנים הראשונות לעבודתו ב'תומכי תמימים', שאל את הרבי אם הרבי שבע רצון מעבודתו [כוונתו היתה לדיווח שמסר בפרטי פרטים על השאלות שהתלמידים מציעים לפניו והתשובות שהוא משיב להם].

הרבי השיב (תשורה גוראריה תשע"ב עמ' 44): כן, הנני שבע רצון, אולם רצוני עוד [ואמר בשחוק קל]: יש לי טבע משונה שתמיד רצוני בעוד. וסבורני שטבע זה אין לרצות לשנותו.

הדרך להשפיע

סח המשפיע הרה"ח ר' חיים אשכנזי ז"ל: אחת מנשות אנ"ש היתה נוהגת ללכת מדי יום ראשון לחלוקת הדולרים, כדי לזכות לברכת הרבי, והיתה נוטלת עמה גם את בתה הקטנה.

אירע פעם אחת שהאשה לא יכלה לבוא, אך בתה הקטנה לא ויתרה ודרשה שייקחה אל הרבי. המשימה הוטלה על הבת המבוגרת וזו הסכימה. לפתע החליטה הקטנה להביא גם את בובת המשחק שלה. כשניסו להניאה מכך סירבה בתוקף ואמנם נטלה את הבובה. כשעברו האחיות ליד

ה'יחידות' שהתקיימה בערב יצא הרבי להתפלל מעריב והציע לאורחו להצטרף אליו לתפילה. הרבי אף סימן לו לשבת והוא נענה ברצון. הרבי התיישב במקומו – על הספסל – שבפינת השולחן וה'פני מנחם' ישב ליד אותו שולחן בצד. אחר התפילה ליווה אותו הרבי ואחר-כך חזר לחדרו להמשך קבלת אנשים ל'יחידות'. יש אומרים כי מעין זה – שהרבי הזמין להתפלל על שולחנו – אירע גם ב'יחידות' נוספת של ה'פני מנחם' בשנת תשמ"ג (בערך).

מהודר גם בתוכן

לאחר המאורע הבריאותי של הרבי בשמיני עצרת תשל"ח שיגר הפרופ' אבנר-חי שאקי לרבי את ספרו "מיהו יהודי" חלק א. כשקיבל הרבי את הספר שיגר לו (בתחילת טבת ה'תשל"ח) מכתב-כללי-פרטי מאותה תקופה, ובסופו ציינו:

מאשר הנני קבלת ספרו המצוין [רף] ב[זה] "מיהו יהודי" [חלק] א, ות[שואת] [חנן] – ומהודר הוא בתוכנו ובחיצוניותו וכו'.

את סיום המכתב חתם הרבי באיחולי ברכת מזל-טוב:

להולדת הבן אביתר-אלעאי שליט"א ויגדלהו ביחד עם זוג[תו] ת' לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה – ואת כל [צאי] [חלציו] שליט"א – ויבשר[ר] ט[וב].

עקרונות בעבודת שדרן

איש התקשורת הרה"ח ר' אברהם זיגמן סיפר בראיון שהעניק לשבועון 'שביעי' (א' בשבט תשע"ג עמ' 20):

"בשנת תשל"ט הייתי אצל הרבי, בפעם הראשונה. זה היה בתקופת החגים, ושיא הביקור היה בעת ה'יחידות'. נכנסים אל הרבי לבד, ואתה כותב לרבי את השאלות שלך, והוא עונה על מה שהוא רוצה – הוא לא עונה על הכול, ולפעמים הוא עונה על משהו אחר.

"אחת השאלות ששאלתי היתה: האם להמשיך ולעבוד ברדיו. על כך אמר הרבי: 'בוודאי, איזו שאלה?!', ודיבר עמי עוד על היתרונות של

המשפיע הרה"ח ר' שניאור זלמן גופין שליט"א – רשימת הרה"ת משה-לוי-יצחק שי' לאופר):

מה שהנך כותב אודות התנועה בה צריכים לעמוד – אדם נתון בשינויים, פעם כך (והגביה ידו הימנית) ופעם כך (והגביה ידו השמאלית), וזהו החילוק בין תוהו ותיקון. בתוהו יש תנועה של חסד או תנועה של גבורה, בתיקון זה פעם כך ופעם כך.

ויש לנצל כל תנועה בעבודת ה'. כשנמצאים בתנועה של כיווץ – וכפי שהוא מכנה זאת בתניא "מרה שחורה" – יש לנצל זאת להתמדה בלימוד התורה והעמקה בעבודת התפילה. כאשר עומדים בתנועה של שמחה – יש לנצל זאת בלימוד התורה מתוך הרחבה. והדבר מסייע גם לענין אהבת-ישראל (אודותיו אתה כותב).

קדושת נין ה'חתם סופר'

הרב יהודה משה קרפפן, נאמן ביתו של רבי עקיבא סופר זצ"ל, בעל ה'דעת סופר' מפרשבורג, סיפר בראיון ל'המבשר' (מוסף קהילות, מיום רביעי ז' בכסלו תשע"ג עמ' 11):

"כשהייתי מגיע לארצות הברית כדי לפעול עבור הישיבה, התאכסנתי אצל גיסי שגר בבנין עלייד הרבי בקראון-הייטס. כך זכיתי להיות אצלו כמה פעמים ב'יחידות'... לפעמים היו ימים של לחץ, כשקהל גדול המתין, ובאחת הפעמים היה זה גם י"ט כסלו, וביום שכזה כמעט ולא היו נותנים אפשרות להיכנס.

"בכל אופן זכיתי ונכנסתי אל החדר, והרבי ביקש: 'ספר נא לי בפרוטרוט על הרב מפרשבורג'. וכך האזין לעוד סיפור ועוד סיפור, ולבסוף אמר לי בזה הלשון:

דע לך שלא ייתכן כי נין של ה'חתם סופר' לא תישאר אצלו איזו קדושה של ה'חתם סופר', ואני מצטער על שלא זכיתי לראותו באופן אישי, הגם ששמעתי וביררתי אודותיו תמיד...

"ברכנוכם מבית ה' "

בחורף תשל"ד ביקר הגאון הצדיק רבי פינחס מנחם אלטר – לימים האדמו"ר בעל 'פני מנחם' (זצ"ל) – מגור ב'יחידות' אצל הרבי. בגמר

יחידות' סלאנים

בחורף תשמ"ג נתקבל ל'יחידות' הרה"צ ר' אברהם ויינברג שליט"א שהתמנה באותה עת לאדמו"ר לחסידי סלאנים.

ערב הביקור, בט' במרחשוון כתב הרה"ח ר' אפרים וולף לרבי (ימי תמימים' כרך ח' עמ' 167-168):

"הרב אברהם שיחי' ויינברג מבני-ברק עבד כ"ט 9 שנים בישיבתנו בלוד כמגיד שיעור עד לחודש אלול האחרון. לאחר פטירתו של האדמו"ר מסלונים הקודם, מינוהו חלק מחסידי סלונים כמנהיג עליהם, ועקב זאת עזב את עבודתו בישיבתנו. היום נוסע הנ"ל לביקור בארצות-הברית למשך כשבועיים, ובקשתו היא להתקבל אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א. והננו בזה באם ימצא לנכון שכ"ק אדמו"ר שליט"א יקבל את הרב ויינברג הנ"ל".

במהלך היחידות' אמר לרבי שמכיוון שעבד שנים רבות כר"מ בישיבת תומכי תמימים בלוד, הוא חש עצמו כ'תמימים'! הרבי חייך למשמע הדברים.

בעיצומה של היחידות' פנה אליו הרבי ואמר:
מהראוי יהיה שתפתחו כאן בארצות-הברית בית כנסת, אין צורך אפילו במנין, די גם בשישה מתפללים (חסידי סלאנים), ואפשר לצרף כמה מתפללים חסידיים מחסידויות נוספות.

ולפני צאתו אמר לו הרבי:

(בהמשך לנדבר לעיל) באמת אין צורך אפילו בו' חסידי סלאנים, העיקר שיהיה חסיד אחד נאמן (ומוזה יתפתח אחר-כך).

כשיצא הרבי ללוותו הקיפוהו תלמידיו משכבר ב'תומכי תמימים' לוד, ניגשו אליו בשמחה ודיבר עמו בחיבה וכו'. הרבי ראה זאת וחיך.

מחסידי סלאנים נשמע שבין השאר ביקש האדמו"ר מהרבי עצה באופן הענקת תשובות לשואליו בעניינים מסויימים.

(גרשם מפי הרה"ח ר' שמואל שי' אנגלסמן מנהל ספריית החסידות בבני ברק, והרה"ח ר' אריה שי' לוי, משפיע אנ"ש ברחובות, תודתנו נתונה להם).

המדיה. הוא רק אמר שאקפיד על שני דברים: האחד שלא יהיה ניבול פה, והעיקרון השני – שלא לפגוע בזולת. אלו שני עקרונות שעמדתי עליהם מאז שהייתי אצל הרבי ועד היום".

לא לבדוק אחר העוזרת...

בי"ט בטבת תש"ל נכנס המשפיע הרה"ח ר' יצחק-מאיר שי' גוראריה ל'יחידות', שבה דובר על מכלול נושאים פרטיים וכלליים (ענייני השפעה על התלמידים וכו'). בשלב מסויים הצטרפה גם רעייתו ל'יחידות'.

קודם שנכנסה שאל הרבי:

בנוגע לזוגתו תחי'... האם יש לה סיוע [עוזרת] בבית, ואם-כן צריכים להוסיף, והאם יכולים לסדר שמהעיריה ישלחו עוזרת כפי שנהוג כאן – בניו-יורק – ששולחים בחינם, אולי גם שם [במונטריאול], והרי "התורה חסה על ממונם של ישראל". אולם אם אי-אפשר – הרי כשם שהשם יתברך דואג לפרנסה על כל המצטרך, יתן גם עבור ענין זה [עוזרת] שהרי זה ענין הנוגע לבריאות הגוף.

לרעייה עצמה פנה הרבי ואמר:

תפקידך הוא [גידול] הילדים. אם יש לך עוזרת פעם בשבוע – מעכשיו קחי אותה פעמיים בשבוע. אם [עד עתה] היתה עוזרת פעמיים בשבוע – מעתה קחי אותה ג' פעמים בשבוע. טבעה של עקרת-בית שרוצה תמיד לעשות בעצמה, והעוזרת אינה עושה טוב ואינה מנקה בכל הפינות כראוי כמו עקרת-הבית עצמה. אולם הרי צריכים לשמור על בריאות הגוף. ממילא אין לבדוק אחרי העוזרת אם אכן ניקתה מספיק טוב.

כיון שהשם-יתברך נתן לכם "עסק עם ילדים" הרי זו הוכחה שמאמין בכם שיש לכם הכוח והיכולת (לחנכם?) בטוב. ורוצה ומעניק כוחות לכך. רק שעל האדם לעשות מה שביכולתו. והרי אי אפשר "להדפיס שטרות כסף", ובכן מה כן יכולים לעשות? רק להשתמש במסייעים [עוזרות] כדי לשמור על הגוף.

על-פי תשורה הנ"ל – גוראריה תשע"ב עמ'

45-46

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת צו

י"ב בניסן, שבת הגדול

שבת הגדול – לפי שנעשה בו נס גדול. 'למכה מצרים בכוריהם'. וקבעו נס זה לזיכרון לדורות בשבת וקראוהו 'שבת הגדול' מפני שהיתה בו 'התחלת הגאולה והניסים'.

השמחה בשבת זו, וכל ענייניה: ההכנה לפסח כמו לימוד הלכות הפסח, הכנת הילדים לליל הסדר, שידעו את ארבע הקושיות ושאר ענייני הסדר, וכן ההכנה לנתינת מעות חיטים וכו' – צריכים להיות אצל כל אחד ואחת מישראל באופן של גדלות.

"נהגו בדורות האחרונים שהחכם דורש הלכות פסח בשבת שלפניו. . . והעיקר. . . ללמד להם המעשה אשר יעשו, ולא כמו שנוהגין עכשיו".

הפטרה: "כה אמר ה' אל יתהלל... נאום ה'" (ירמיה ז, כא-כח; ט, כב-כג).

אחרי תפילת מנחה אומרים את ההגדה, מ"עבדים היינו" עד "לכפר על כל עוונותינו". הרבי נהג לאומרה עם הציבור, בישיבה על מקומו.

מוצאי שבת קודש – אין אומרים "ויהי נועם", ואתה קדוש". עורכים קידוש לבנה.

יום ראשון

י"ג בניסן

יום ההסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק' נ"ע, דור שלישי לנשיאי חב"ד (ביום ג' בסיוון תקפ"ח – קבלת הנשיאות בגלוי). נסתלק בשנת תרכ"ו, ומנוחתו כבוד בלויבאוויטש. יום התחלת הנשיאות של בנו הצעיר, כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע. כל אחד ואחת, אנשים נשים וטף, ינצלו 'עת רצון' זו, כדי: א) ללמוד פרקי משנה (על-כל-פנים פרק אחד, המתחיל באות אחת) של שמו הקדוש.

ב) להוסיף בלימוד תורתו של בעל הילולא. ג) להוסיף בעבודת התפילה. ד) להוסיף בנתינת צדקה, ומה טוב – לעניין השייך לעבודתו המיוחדת של בעל הילולא או למוסדות העוסקים בעבודתו, ובעבודת רבותינו נשיאינו ממלאי-מקומו. ה) לקיים התועדות של שמחה, בה יקבלו עליהם הנאספים החלטות טובות בענייני תורה ומצוות.

נשיא: היום אומרים את פרשת "זאת חנוכת המזבח" עד "כן עשה את המנורה", שהיא כנגד שבט לוי.

יום שני

י"ד בניסן, ערב פסח

ראשון בערב:

בדיקת חמץ

הכנות: לפני הבדיקה צריך לנקות היטב את כל החדרים שצריך לבדוקם. כמו-כן יש לרכוז את כל החמץ המיועד לאכילה בערב ולמחרת בבוקר, במקום המשתמר מילדים וכדומה.

זמן קצר לפני כן מניחים במקומות שונים בבית עשר חתיכות של חמץ קשה, כל אחת מהן פחותה מכזית ועטופה בנייר רגיל, אך לא בנייר כסף, שאינו נשרף היטב (נכון שיהיו על-כל-פנים כל הפתיתים ביחד – כזית). [הילדים יערכו רשימה היכן הניחו את החמץ, ואם אבד אחד הפתיתים – יעשו שאלת חכם].

זמנה: אור לארבעה-עשר – מיד אחרי צאת הכוכבים, ותמיד לאחר תפילת ערבית.

מקומה: כל המקומות שיש לחוש ולהסתפק שמא הכניס לתוכם חמץ, אפילו באקראי, צריכים בדוקה.

אופנה: לאור נר של שעווה ועלידי נוצת עוף. הבדוק מניח את החמץ שמוצא בשקית קטנה של נייר. בגמר הבדיקה מניח את השקית, הנוצה והנר

עד אחר כורך.
כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע היה משכים קום בערב פסח. עורך סיום מסכת [אף שלא היה בכור] לאחר הנחת תפילין דשחרית (לפני התפילה). מתפלל שחרית. ועד לאחר ביעור החמץ, היה עסוק במתן הוראות לסילוק מאכלי החמץ והטמנת כלי החמץ. בחצות היום היתה ההכנה לאפיית 'מצת מצווה'. היה מתפלל מנחה בשעה מוקדמת. במשך שעה או שעה וחצי היה לומד את סדר קרבן-פסח. היה אומר אותו כשהוא חבוש בכובע החג ולבוש בבגדי החג, וכן היה חוגר עצמו באבנט. עומד ופניו לדרום, ואומרו בפנים צהובות.

תפילה: משכימים להתפלל. מהיום ועד סוף חג-הפסח אין אומרים 'מזמור לתודה'.

תענית בכורות: הבכורים, בין מאב ובין מאם, מתענים, ואפילו כוהנים ולויים. ונתפשט המנהג, שבמקום להתענות משתתפים הבכורים בערב פסח בסיום מסכת (סעודת מצווה), וממילא פוקעת התענית. יכולים לסיים מסכת גם מתלמוד ירושלמי.

הוראת הרבי, לומר אחר הסיום קדיש דרבנן ('התקשרות' תתפ"ח, הערה 28) ולא את ה'קדיש הגדול' כנדפס בש"ס (ואגב, גם את נוסח 'הערב נא' וכו' הנדפס שם צריך לומר כפי הנוסח שלנו).

* בתל-אביב מותר לאכול חמץ עד השעה 9:44. יש לשורפו (וכן למכור לגוי את החמץ שמשאירים) לפני השעה 10:46 (שעה זו היא בנוגע לרב המוכר, אך הציבור צריך להקדים ולהגיע אל הרב מבעוד מועד, לבל יאחר את המכירה!).

שריפת החמץ - בשעה חמישית. אין שורפים אותו בתנור שמבשלים או אופים בו משהו, אלא עושים עבורו מדורה נפרדת. ונכון לשרוף כזית, לקיים בו מצוות ביעור.

עם הביעור אין לשכוח לנער את החמץ העלול להימצא בכיסי הבגדים, ובפרט באלו של הילדים. כן לגבי החמץ העלול להימצא בתוך המכונית (אם לא ניקו ובדקו שם לפני-כן).

לאחר השריפה אומרים "כל חמירא" (השני), ובו מבטלים את כל החמץ, שמצאנו ושלא מצאנו. הכנות לחג: יש ליטול ציפורניים ולהסתפר לפני חצות היום (מי ששכח, מותר לו ליטול ציפורניו אחר-כך, אבל להסתפר מותר רק על-ידי גוי).

שנתר בתוך כף עץ קעורה, עוטף הכול בנייר (מלבד ידיה הכף שנשארת מחוץ לעטיפה), כורך חוט סביב הנייר כמה פעמים, מהדקו וקושרו.

בין הברכה לתחילת הבדיקה אין לדבר כלל, אפילו מענייני הבדיקה. ונכון שלא לדבר כלל שלא מענייני הבדיקה כל זמן הבדיקה.

כתב רבנו הזקן: "ויעמיד מבני ביתו אצלו לשמוע הברכה שיבדקו איש במקומו, ולא ישוחו בינתיים, ויזהרו לבדוק תחילה בחדר הסמוך למקום ששמעו הברכה", וכותב הרבי שייתכן שכוונתו היא, שמצווה לזכות גם את בני-ביתו (הגברים) בבדיקת החמץ, וכיוון שגם בעל-הבית בעצמו יבדוק קצת - אין בזה סתירה לדין "מצווה בו יותר משלוהו".

את החמץ הנמצא בבדיקה שומרים כנ"ל, ושורפים למחרת בבוקר, כדלקמן.

אחר הבדיקה מבטלים את החמץ שלא מצאנו, באמירת "כל חמירא" (הראשון).

מכירת חמץ: נוהגים לעשות את הרב ל'מורשה', דהיינו מיופה-כוח למכירת החמץ. [לכתחילה עושים זאת בכתב. יש להוסיף בטפסים את שם הרב וכן את פירוט המקומות שהחמץ נמצא בהם, לפני החתימה. אם אפשר, עושים זאת בצירוף קניין, ליתר תוקף. באי-ברירה ניתן לייפות את כוח הרב גם בטלפון או באינטרנט]. בבית האדמו"ר מוכרים את החמץ לרב בצירוף 'ערב-קבלן', והוא מוכרו לגוי. הרב מוכר את החמץ לגוי בשטר ובקניינים נוספים, עם 'ערב קבלן'. בזמן האחרון אין מדקדקים במסירת המפתח במכירת חמץ.

מוכרים גם חמץ גמור, וגם את כלי החמץ (שמא נותר עליהם חמץ 'בעין'), ואין צריך להטבילים לאחר הפסח.

מאכל או משקה בחשש חמץ שנתקבל מהרבי, אין מנהגנו למוכרם לגוי חסוֹשֵׁלֹם, אלא משתדלים לאוכלם בעצמנו [ובאי-ברירה - לבערם כדין לפני זמנו].

תספורת-מצווה: אודות זמן תספורת הבן, שיום הולדתו בערב-פסח: אין כדאי לדחות לאחר-זמן, כי אם לעשות התספורת בלילה, אור ל"ד, או ביום ערב-פסח.

שחרית: אסור מן הדין לאכול מצה. ומנהגנו שלא לאכול מכל המינים הנכנסים בחרוסת ומרור

ביצה: מבושלת עד שתתקשה.

מרור:

נוהגים לקחת חסה⁵ [כך שמה גם בארמית, ובלשון המשנה 'חזרת'] ותמכא [כך שמה בלשון המשנה, לפי הזיהוי במסורת אשכנז, ובימינו נקראת בארה"ק בטעות בשם 'חזרת', בהעדר 'שם עברי', ובאידיש 'חריין'] שניהם יחד - הן למרור והן לכורך. את טחינת או גירור ה'חריין' יש לעשות מבעוד יום בלבד (ולסגור היטב בכלי).

יש לבדוק, לשטוף ולייבש את ה'חסה' מבעוד יום. עדיף להשתמש בחסה מגידול נקי מחרקים, הטעונה רק השריה קלה במי סבון ושטיפה. חסה רגילה - גם הקלחים - טעונה בדיקה היטב מן החרקים, וכבר ציינו שעדיף שלא להשתמש בחומץ או מלח [מלבד הזהירות מ'כבוש'⁶, הבעיה שבריכוז גדול מדי שלהם, החרקים המוצצים מתים ונשארים בתוך העלה] אלא בנוזל לשטיפת כלים, בריכוז הרגיל, ולשטוף כל פינה היטב בעזרת 'ליפה' עדינה. אם לא בדק מבעוד יום, יוכל לבדוק היטב כל עלה מול האור לפני ה'סדר', יוריד לעצמו את החלקים הנקיים לאכילה, ישטפם במים רגילים וייבשם בעדינות.

חרוסת:

רסק פירות עבה, זכר לטיט. נעשה מפירות שנמשלה בהן 'כנסת ישראל', וצריך לתת בתוכו תבלין הדומה לתבן כגון קינמון וזנגביל, אך "מכמה שנים מנהגנו לא לקחת קידה וקינמון מחשש תערובת חמץ, רק תפוחים אגסים ואגוזים". צריך

(5) "מצווה לחזור [=לחור] אחר חזרת... ואף-על-פי שהחזרת אין בה מרירות, מכל מקום כשהיא שוהה בקרקע, מתקשה הקלח שלה ונעשה מר מאוד, ומפני כך היא נקראת מרור, ומצווה לחזור אחריה אף כשהיא מתוקה... זכר למה שמררו המצרים את חיי אבותינו... בתחילה בפה-רך... ולבסוף מררו חייהם בעבודה קשה..." (שו"ע אדמו"ר סי' תעג ס"ל). ולעיל בסכ"ג מביא שיוצאים בין השאר גם בתמכא שקורין קריין. ובסכ"ח שמצטרפים זה עם זה לכזית.

מקפידים להשתמש בחסה מסוג 'רומינה', אולי על-פי מש"כ בס' שיעורי-תורה עמ' קצו שעדיף לקחת "מין הארנך" דווקא. וראה נטעי-גבריאל - פסח ח"ב פ"ד ס"י.

(6) כיוון שאין יוצאין ידי חובה במרור כשהוא כבוש, ושיעור 'כבישה' בציר או בחומץ הוא 'שיתננו על האש ויתרח' (שו"ע אדמו"ר סי' תעג ס"ג), וזה ייתכן לפעמים אפילו בשתיים - שלוש דקות.

(7) שו"ע אדמו"ר סי' תעג סל"ב-ג.

מצות מצווה - באפיית השמורה ערב פסח אחר חצות היה כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע נוכח ואומר גם-כן הלל, והיה מפסיק - גם באמצע פרק - להורות בהנוגע להלישה, אפייה וכדומה. הרבי לא נכח באפיית המצות-מצווה שלו בערב פסח. הרבי נהג (עד שנת תשל"ז ועד בכלל) לחלק מצה שמורה בערב חג הפסח אחרי מנחה, כשהוא לבוש בבגד משי של שבת ויום-טוב ובחגירת אבנט (לאחר אותה שנה חילק על-ידי אברכי הכולל).

ההכנות לסדר

* יערוך שולחנו מבעוד יום (היינו סידור השולחן והכלים וכדומה, בלי ה'קערה', שאותה יש לסדר רק בלילה, קודם הקידוש).

מצות:

לא לשכוח לוודא שהפרישו 'חלה' מן המצות, ואם לאו - להפריש. לא ניתן להפריש בשבת או בחג.

יש לברור אותן מחשש נפוחות וכפולות (לא הספיק, רשאי לבדוק ולהניח הצידה את הכשרות לפני ה'סדר'). גם בשבת אפשר לברור ולהוציא את המצות השבורות ולהניחן בנפרד.

בעבור הסדר נוהגים לקחת מצות כפופות - בית קיבול, שזהו עניין 'כלי' האמיתי.

זרוע:

נוהגים לצלות את הזרוע ויש לעשות זאת מבעוד יום. לא צלאה - ניח במקומה בשר מבושל¹.

נוהגים לקחת חלק מצוואר עוף. כמו-כן מדקדקים שלא לאכול את הזרוע (כלל) אחר-כך² - כל זה הרחקה שלא יהיה כל דמיון לקרבן הפסח. ומטעם זה הנה כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע היה מסיר כמעט³ את כל הבשר מעל עצמות הזרוע, וכן נהג גם אביו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע⁴.

(1) כ"ה-חיים שם ס"ק טג.

(2) מנהג מדינתנו שלא לאכול צלי בליל פסח (שו"ע אדמו"ר סי' תעו ס"א), וכאן משמע שמדקדקים שלא לאכול כלל גם בימים שלאחר מכן, כהאוסרים שהובאו בכ"ה-חיים שם ס"ק ב. אבל מעט בשר צריך להשאיר עליה, שכן עצם ללא בשר אינה נקראת 'תבשיל', שו"ע אדמו"ר סי' תעג ס"ב. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מסיר לפעמים אף את החוט הפנימי שבחלל הגרגרת - 'אוצר מנהגי חב"ד', ניסן-סיוון, עמ' קל.

(4) ספר-השיחות תש"ב עמ' 93.

לשתות ארבע כוסות יין. מי שאפשר לו, ישתה יין (אדום)¹³ בלבד. אם קשה לו, יערב בו מיץ ענבים טבעי, ואם גם זה קשה, ישתה מיץ ענבים טבעי לבדו¹⁴.

הכוס: חייבת להיות שלמה¹⁵ ולהכיל 'רביעית'¹⁶. שיעור רביעית על-פי ספר שיעורי תורה - 86 סמ"ק¹⁷. נוהגים להשתמש בגביע כסף¹⁸. רבים מאנ"ש מקפידים שלא להשתמש בגביע עם רגל¹⁹.

והיין היבש הוא גם ללא סוכר כלל. הם משוקים גם יין מבושל ממש. וראה בהערה הבאה.

(13) שו"ע אדמוה"ז סי' תעב סכ"ו (אם אין הלכן משובח ממנו). כו"כ שנים השתמש הרבי בין שאינו אדום, לליל הסדר וכל השנה (ודלא כמ"ש בהגדה 'היכל מנחם' עמ' לו).

מצווה מן המובחר לקחת יין שאינו מבושל ושאיין בו שום תערובת כלל. אבל אם אין לו יין אחר משובח כמוהו, אפילו לכתחילה יכול לצאת בהם אם הם כשרים לברכת הגפן (שו"ע אדמוה"ז סי' תעב סכ"ו).

לכתחילה, יין הכשר לברכת הגפן הוא שיש בו לפחות שליש מממתו יין טהור (ראה שו"ע אדמוה"ז סי' רד ס"טי. שו"ת צמח-צדק או"ח סי' כח. אמנם יש לדעת ש"פ המבואר שם - כל זה הוא רק כשהדרך לשתותו על-ידי מוגיה זו, ולא ניתן לברר זאת כיום כשהיקבים מוסיפים כוהל, ומהם גם תמציות שונות. ולכן לכל הדעות יש להשתדל להשתמש ביין שיש בו מידה מירבית של יין-טבעי. כן לכאורה כל זה אינו שייך כלל במיץ-ענבים, ושם יש להשתדל ביתר שאת, אם-כי ע"פ החוק כשכותבים "מיץ ענבים טבעי" אסור להוסיף תמציות וכד').

כיום, ובפרט בסדרים הציבוריים, שמארחים גם כאלה שיש חשש בנגיעתם ביין, סומכים רבים על הפיסטור כיון מבושל. ויש מחמירים (ראה שו"ת אגרות-משה י"ד ח"ב סי' נב, שו"ת מנחת-שלמה סי' כה, ועוד).

(14) ראה המובא בס' סדר פסח כהלכתו ח"ב פ"ג הערה 26, פסקי תשובות סי' תעב אות יא, וילקוט-יוסף סי' ערב הע' יא. באג"ק כרך יט עמ' ריג מציע הרבי מיץ ענבים כפתרון לשתית ארבע כוסות לחולה. (בקונטרס ר"ח כסלו' מובא שבליל שמע"צ תשל"ח אחרי התקף-הלב בא הרבי לקדש בסוכה, והציעו הרופאים שיקדש על מיץ ענבים, והרבי סירב, באומרו "קידוש מאכט מען אויף וויין" [=קידוש עושים על יין]).

(15) שו"ע אדמוה"ז סי' קפג ס"ד.

(16) שו"ע אדמוה"ז סי' תעב סי"ז-יח.

(17) אך כוסו של הרבי גדולה ביותר - 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' שג.

(18) 'אוצר' עמ' קלה. 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' שכ. כף-החיים סי' תעב ס"ק יא. אך 'כוס של אליהו' מזג הרבי בזוכית שקופה ('המלך במסיבו' שם עמ' שכ).

(19) במאמרו של הרה"ג רח"י שי' אייזנבך בגיליון 400 של 'כפר חב"ד', מסביר נוהג זה - הקיים גם בקהילות חסידיות אחרות - כיוון ש"ע"פ הזוהר נעשה עניין אחד מחמש אצבעות היד יחד עם

שתיה בו חמיצות כלשהי, זכר שהיו משעבדים בישראל עד שהיו שניהם קהות; ומרכים אותה ביין אדום, זכר למכת-דם⁸. החרוסת שבקצרת הרבי יבשה, וריכוכה ביין נעשה רק לפני אכילת "מרור", על-ידי שמניח מקצתה לתוך התחתית של כוס היין, מה שאין כן בכורך, שלא טובלים בחרוסת את המרור אלא מניח קצת מהחרוסת היבשה שבקערה על המרור ומנערה ממנו⁹.

כרפס: ראשי-תיבות: ס'־פרך, כלומר שישים ריבוא עבדו עבודת־פרך¹⁰. ואנו נוהגים לקחת בצל (או תפוח־אדמה)¹¹.

היין: בליל הסדר חובה על כל אחד ואחת¹²

(8) צריך לרככה, כיוון ש'טיבול' ייתכן רק בנוזל.

(9) 'התוועדות' תשמ"ו ח"ג עמ' 181. ספר המנהגים.

(10) אבודרהם, מהרי"ל - 'ליקוטי טעמים ומנהגים' לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

(11) ברשימות היומן' עמ' שעד: "לכרפס - היו לוקחים בצל, ורק אח"כ כשנחלשו הדורות, לקחו [הנשים, 'המלך במסיבו' ח"א עמ' קלא. 'אוצר' עמ' קלד] תפוחי אדמה, אבל אדמו"ר מהר"ש לא היה שבע רצון מזה".

להעיר שב'אוצר' שם ציין לערוך-השולחן ומעדני-שמואל, וכן מצינים לחיי-אדם ו'יסוד ושורש העבודה' שנהגו בבצל, ואכן גם בס'י' רה ס"ד פסק שם כדעת שו"ע רבינו שם ס"א, שהבצלים טובים לאכילה [=ללא פת] ומברכים עליהם 'אדמה', ואכן מספרים שכך נהגו ברוסיה, אך במשנ"ב שם ס"ק ה כתב (מהשע"ת ס"ק ב) ש"במדינותינו [וכ"כ בשו"ת אג"מ או"ח ח"א סי' סד על 'מדינותינו' דהיום. מאידך בהערות הגר"מ אליהו ס"ל וואת-הברכה עמ' 361 פסק שבצל חי שאינו חרף ברכתו בה"א] לעולם אין דרך בני אדם לאכול שומים ובצלים חיים אף כשהם רכים", ובסדר ברה"נ (פ"ו ה"ד, עיי"ש בביאור הרב גרין, וכן בלוח ברה"נ פ"ט ה"א) פסק רבינו שאם הבצלים ראויים לאכילה בפני עצמם, אף אם רוב בני אדם אוכלים אותם רק עם פת - מברכים עליהם בפ"ע בה"א. משמע שאם גם המיעוט אינו אוכלם בפ"ע, ברכתם שהכול. אבל לפי הנ"ל כנראה גם בימינו יש מיעוט שאוכלם חיים (וא"צ לסמוך על הח"י סי' תעה ס"ק טז, שאף אם אינו ראוי מברך על המרור בה"א, שהרי בשו"ע רבינו שם סכ"ג לא פסק כן).

(12) שו"ע אדמוה"ז סי' תעב סכ"ה.

מידע לסובלים מסוכרת: היין 'קברנה סובינון' אדום של 'כרמ'ל' כמעט ואינו מכיל סוכר כלל (מדובר בסוכר שמהיין עצמו. בינות יבשים אחרים, יש המכילים 4% ויותר).

מידע כללי: היינות (הרגילים) מתוצרת הנ"ל, וכן היין בהכשר בי"ד רבני אנ"ש הם מפוסטרים (לגבי יצרנים אחרים - יש רבים שאינם מפוסטרים כלל, כמו 'יקבי הגולן', והמצב משתנה מוזמן לומן גם במגוון של כל יצרן. בדרך כלל 'מיץ ענבים' הוא מפוסטר). כן הם מכילים מעט מאוד תוספות. היינות ומיץ-הענבים מתוצרת משפ' שפרינגר כר"ח-ב"ד הם ללא כל תוספות,

נא יראי ה'..."; הש"ץ מקריא: "יאמרו נא יראי ה'..."; והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו..."²³.

לאחר ההלל - קדיש תתקבל. עלינו. קדיש יתום.

ליל-הסדר

מצווה למהר להתחיל את הסדר, בשביל התינוקות שלא יישנו²⁴ [את מצוות-החג יש לקיים לאחר צאת הכוכבים, בת"א: 6:20 בערב].

אין לובשים קיטל לסדר, וכן אין מקפידין לאיזה רוח (מזרח, מערב וכו') יהיה מקום מושבו²⁵.

סידור הקערה:

הרבי היה מסדר את הקערה מעומד²⁶.

בשעת סידור הקערה, לפני הנחת כל דבר בקערה, אומר הרבי את הכתוב בסידור בעניין זה, ואחר סידור הקערה אומר את כל סימני הסדר יחד, כפי שהם כתובים בהגדה. וכשמגיע זמנו של כל 'סימן', אומר 'סימן' זה לפרטיו. כל אמירות אלו היו בלחש²⁷.

צריך להניח קערה או מגש תחת המצות. ונהגו להפסיק במפה בין המצות²⁸.

בסידור רבנו הזקן איתא שמסדרים [קודם] הישראל, ועליו הלוי, ועליו הכהן.

המינים מונחים על המפה, ולא בתוך קעריות נפרדות. מייבשים את המרור במפיות, למניעת חשש 'שרויה'²⁹.

כל המינים הנאכלים בליל-הסדר נלקחים מעל הקערה עצמה, ולא כנוהגים להשאירם על הקערה ולאכול מהמונח על השולחן³⁰.

הרבי דקדק שלא לשבור את קליפת הביצה, אף שקשה להעמידה על מקומה כמות שהיא³¹.

הרבי היה מודד ארבע כפות גדולות מלאות 'חריין' טחון, סוחט אותן היטב בידו, ומכין ממנו

23 טור סי' תכב. הגש"פ של הרבי.

24 שו"ע אדמוה"ר ר"ס תעב.

25 ספר-המנהגים.

26 הגש"פ היכל-מנחם.

27 'אוצר מנהגי חב"ד', עמ' קכה.

28 ספר-המנהגים.

29 ויש הזוכרים שהרבי השתמש במפית, ותחת החרוסת היו שתי מפיות (הגש"פ היכל-מנחם).

30 'אוצר', עמ' קלו.

31 שם, עמ' קלא. וראה בהגדה הנ"ל.

מי מלח:

יש להכין את מיי-המלח מבעוד יום.

הדלקת הנר: קודם השקיעה²⁰. מברכות "להדליק נר של יום-טוב" ו"שהחיינו". אם לא הדליקה קודם השקיעה, תדליק לפני הקידוש, מאש שהודלקה לפני החג.

אחר מנחה, קודם השקיעה²¹, קוראים את 'סדר קרבן פסח'.

יום שלישי

ט"ו בניסן, א' דחג-הפסח

ליל הסדר:

בני הבית מכינים הכול על השולחן ומסביבו (חוץ מסידור הקערה), כולל הצעת המושבים להסבה, בשעה שמתפללים ערבית בבית הכנסת. טוב להרבות בכלים נאים בליל-פסח, דרך חירות²².

ערבית של יום-טוב. אחר שמונה-עשרה - הלל שלם בברכה תחילה וסוף. כופלים 'הודו לה' אחר כל אחד מהשלושה פסוקים: "יאמר (ו) נא... כי לעולם חסדו", וגם ביחיד. דהיינו: הש"ץ מקריא: "הודו..." והציבור [אבל לא הש"ץ] עונים בקול: "הודו", ואומרים בנחת "יאמר נא ישראל..."; הש"ץ מקריא: "יאמר נא ישראל...", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו...", ואומרים בנחת "יאמרו נא בית אהרון..."; הש"ץ מקריא: "יאמרו נא בית אהרון...", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו...", ואומרים בנחת "יאמרו

הכוס, ולכן אין מפסיקים ביניהם. וצ"ע באם אירע שיש רק כוס עם רגל, האם לדין יש לאחוז מתחת הרגל או מעליה.

בפועל, לא ראו שרבותינו השתמשו בגביע עם רגל. אך מאידך, הגר"י לנדא ז"ל לא הכיר זהירות זו כלל, אלא אמר שסוג זה של גביע לא היה מצוי ברוסיה, ובאה"ק היו שנים שהשתמש בגביע כזה (מפי בנו הרה"ח ר' אלי' שי'). ולהעיר שבידי אדמו"רי

סדיגורא עובר מדור לדור כוסו של אבי המשפחה, הרב המגיד ממזריטש נ"ע, שהיא עם רגל, וצילומה פורסם בכמה מקומות.

ובבטאון 'צאנז' גיליון שע"ז עמ' 49 מופיע צילום הכוס של הרה"ק מראפשיץ, וגם הוא עם רגל.

20 קיצור דיני נש"ק, עמ' לו, ממטה-אפרים סי' תרכ"ה סל"ג, וכן הורה הגר"ש דבורקין ז"ל, וכ"מ בלקוטי-שיחות חכ"ד, עמ' 297 הע' 69.

21 "בזמן שהקרבן קרבן-פסח כשרה" הגש"פ של הרבי.

22 שו"ע אדמוה"ר סי' תעב ס"ו.

"מוזגין הכוס. לוקחו בימינו, מוסרו לשמאלו, מעמידו, דרך הורדה מלמעלה למטה, על כף ידו הימנית כשהיא כפופה קצת כעין בית קיבול, ארבע אצבעותיו מוגבהות והאגודל מושכב על הצד, ומקדש מעומד, והכוס מוגבה למעלה משלושה טפחים מעל גבי השולחן"⁴³. כשמניח הכוס בימינו אינה מוגבהת טפח מהשולחן, אחר־כך מגביה ידו עם הכוס⁴⁴. בכל פעם שנוטל הכוס במשך הסדר, עושה כסדר הנזכר בסעיף זה⁴⁵.

כשמתחיל - ייתן עיניו בנרות⁴⁶ (גם כשלא חל בשבת), ובשעת ברכת הגפן והקידוש - בכוס⁴⁷. אשה ובת שבירכו 'שהחיינו' בהדלקת הנרות, גם אם מקדשות בעצמן, לא יברכוה עתה⁴⁸. כל אחת מארבע הכוסות של ליל הסדר - שותים אותה כולה ובבת־אחת⁴⁹. אין מנגנים 'ניגונים' בשעת הסדר, וכאשר צריכים להמתין זמן מה [וכן 'כדי שלא יישנו התינוקות'] שרים משירי ההגדה, כגון 'ממצרים גאלתנו', 'על אחת כמה וכמה' וכדומה⁵⁰.

הרבי קרא לפני נטילה זו גם את האמור בסידור על 'כרפס'⁵¹ [לפרטי מנהגו בנטילה, ראה להלן בסיומן 'רחצה'].

'כרפס':
שיעורו: פחות מ־15 גרם⁵². מטבילים ואחר־כך מברכים, כדי לתכוף הברכה לאכילה ככל האפשר. ומכוונים להוציא גם המרור וגם הכורך. נוהגים לאוכלו שלא בהסיבה. לאחר מכן אין מחזירים את הנותר ממנו לקערה (ואף אם נשאר, מסירים

עיגול קרוב לגודל ביצה. אחר־כך עוטף זאת מכל צד בעלי חסה (שניים גדולים או שלושה קטנים), ובנוסף לכך הניח בפנים חתיכת 'חריין' שאינה מפוררת³².

ל'כרפס' שעל הקערה נוטלים חתיכה גדולה של בצל (לפעמים לקח הרבי בצל שלם) עם קליפתה, ואוכלים רק מקצתו (הרבי נטל בסכין מחלקו הפנימי)³³.

מקפידים שתהא 'קערה' לכל בן־מצוות³⁴. אדמו"ר מהר"ש היה מחלק כרפס ומרור משלו לנשים, גם לקרובות משפחה שהיו סועדות עמו, אך לא כזית מצה³⁵.

בנים ובנות קטנים חייבים במצוות הסדר לפי הבנתם (שזהו גדר 'הגיעו לחינוך') בכל אחת ואחת מהכוסות בנפרד, ולכן יש להכין עבור כל אחד מהם כוסות המכילים רביעית³⁶. אין רגילים לחנך קטנים לפני גיל מצוות בהסיבה³⁷.

יש להכין כלי שבור, כדי לטפטף לתוכו (יש אומרים שאם מדובר בכלי חד־פעמי, או בסוג כלי שאינו בשימוש בפסח, די בזה)³⁸.

במשך כל זמן הסדר נמצא כוסו של הרבי, כוס גדולה של כסף, לימין הקערה³⁹. אומרים 'אתקינו' דיום־טוב, וקידוש.

מנהגנו בקידוש ובכל כוס־לברכה, למזוג עד שישפך מעט החוצה (כבהדלה), וגם בלילה הסדר יש לנהוג כך⁴⁰.

הרבי כתב בהגדה "אין מדקדקין שימזוג אחר", ובפועל אף לא הניח לאחרים למזוג לו⁴¹.

נוהגים לקדש מעומד, הן בפסח הן בשבת ויום־טוב⁴². וגם השומעים עומדים.

43 הגש"פ של הרבי ('קדש' הב'). ספר־המנהגים, עמ' 28 (גם בקידוש דכל שבת ויו"ט).

44 אלא ש(עכ"פ פעמים רבות) הרבי עצמו לא הגביה כל־כך.

45 'אוצר', עמ' קסז.

46 טוב שיהיו אלו (עכ"פ אחד מה)נרות שברכו עליהם, ובפרט ביו"ט שמברכים גם 'שהחיינו' (לקו"ש דלהלן).

47 הגש"פ של הרבי, משו"ע אדמוה"ז סי' רעא, יח"ט. ביו"ט - לקוטי שיחות כב, עמ' 283 ע"פ שוע"ר שם ס"ד.

48 'אוצר', עמ' קמא, וש"נ.

49 הגש"פ של הרבי.

50 'המלך במסיבו' ח"א, עמ' קמד.

51 הגש"פ היכל־מנחם, עמ' מב.

52 ע"פ 'שיעור מקוה' ר"ע קפב.

32 שם, עמ' קלה.

33 שם, עמ' קלג"ד.

34 שם, עמ' קכג.

35 שם, עמ' קמח.

36 ראה שו"ע אדמוה"ז סי' תעב סכ"ה, נטעיגבריאל פסח ח"ב עג"ב.

37 אך ראה בנטעיגבריאל עה, כד שהביא מבן־אישיחי ועוד, שיש לחנכם בזה.

38 ראה בהגדה הנ"ל, עמ' סח.

39 'אוצר', עמ' קלח.

40 שם, עמ' קמב, וש"נ.

41 שם, עמ' קמ"א.

42 ספר־המנהגים.

ממנה)⁵³.

הרבי הטבילו ג' פעמים במי מלח⁵⁴.

'יחץ':

פורסים את המצה כשהיא בתוך המפה, מכוסה. פורסים את המצה לשני חלקים: האחד גדול והשני קטן ממנו. החלק הגדול מניחים לאפיקומן, והקטן מניחים במקומו בין שתי המצות⁵⁵.

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ומהוריי"צ נ"ע היו שוברים את האפיקומן לחמש חתיכות. פעם נודמן שנשבר לשש חתיכות, והניח האדמו"ר אחת הצידה⁵⁶.

מצפינים את האפיקומן בין שני כרים, ולא תחתיים⁵⁷. "אין נוהגים בחטיפת [גניבת] האפיקומן בבית הרב"⁵⁸.

'מגיד':

"בבית הרב אין מגביהים הקערה, ורק מגלים מקצת המצות".

הרבי היה נוהג לגלות מקצתן של כל ג' המצות, גם הפרוסה, ויש אומרים שהיה מסבבה, שיהיה הצד השלם מגולה כלפי חוץ⁵⁹.

"איתא בכתבי האריז"ל שצריך לומר את ההגדה בקול רינה ובשמחה. ויש לומר שלכן היה כ"ק מו"ח אדמו"ר נוהג לומר את ההגדה בקול רם, ובזמנים שלא יכול היה לומר בעצמו בקול רם, זאת אומרת שנראה לאחר בחושי הגשמיים שאינו אומר בקול רם, היה באותם זמנים דורש מאחרים שיאמרו הם בקול רם⁶⁰.

הניקוד: "הא לחמא עניא" (אף-על-פי שהכוונה היא כאילו אומרים 'הא' בקמץ, היינו 'זה', ולא 'הנה')⁶¹.

אומרים זאת פעם אחת, ובישיבה⁶².

"לשנה הבאה בארעא דישאל" - מטעימים

ב'מלעיל' (לשון עבר), ואילו "לשנה הבאה בני חורין" - מטעימים ב'מלרע' (לשון עתיד)⁶³.

אחרי 'הא לחמא' מסלקים את הקערה עם המצות לצד אחר (הרבי רק הסיטה קימעה), אך המצות נשארות מגולות⁶⁴.

אין צריך לשטוף ולהדיח את הכוס לפני המזיגה, שהרי שטפה והדיחה קודם הקידוש.

'מה נשתנה':

אם אין לו בן, הבת שואלת. ואם אין ילדים, אשתו שואלת. ואם אין לו אישה, הוא שואל את עצמו⁶⁵.

שואלים בשפה המדוברת (בבית רבינו - אידיש⁶⁶), וגם המדברים בלשון-הקודש מפרטים ומפרשים את השאלות על-פי המפורט בביאורי הרבי להגדה.

לפני "והיא שעמדה" מכסים את המצות ורק אחר-כך מגביהים את הכוס⁶⁷.

"והיא שעמדה" - בישיבה⁶⁸.

הרבי לא היה מניח את הכוס מידי, עד שמקריא ההגדה סיים את הפיסקה בקול רם.

שפיכת יין מהכוס:

נוהגים לשפוך יין מהכוס: שלוש פעמים באמירת "דם, ואש, ותימרות-עשן"; עשר פעמים בעשרת המכות דהיינו פעם אחת בכל אחת מן המכות; ושלוש פעמים נוספות באמירת הסימנים "דצ"ך, עד"ש, באח"ב"⁶⁹.

אין מטיפים יין על-ידי אצבע, אלא שופכים באמצעות הכוס עצמה.

בבית הרב נזהרים שלא לשפוך את היין לכלי כשהוא על השולחן, אלא כשהכלי התחתון על-גבי קרקע⁷⁰. וכן אין מעבירים על-גבי השולחן את הכלי עם היין השפוך.

מילוי הכוס מחדש: הרבי ממלאה עד שנשפכת על גדותיה (כמו לקידוש), וממלאה שוב ושוב - ג'

53) 'אוצר', עמ' קמט.

54) שם, עמ' קמח.

55) סידור אדמוה"ז וספר-המנהגים.

56) ספר-המנהגים.

57) 'אוצר', עמ' קנא.

58) הגש"פ של הרבי. ספר-המנהגים. וכן המנהג הבא.

59) שם, עמ' קנו. ובי'הגדת הרבי' מספר הרב אופן שהרבי כיסה את המצות אח"כ.

60) שם, עמ' קנד (וראה נוסח שונה בתורת-מנחם חט"ז, עמ' 196).

61) הגש"פ של הרבי.

62) שם.

63) ספר-המנהגים.

64) שם, עמ' קנט.

65) שו"ע אדמוה"ז תעגמ. 'התועדויות' תשד"מ ח"ג, עמ' 1525.

66) התרגום המלא לאידיש - בהגדת 'היכל מנחם' עמ' מט.

67) ספר-המנהגים, ובאריכות בהגש"פ של הרבי.

68) 'אוצר', עמ' קסז. וכן המנהג הבא.

69) סידור אדמוה"ז. וכן המנהג הבא.

70) 'אוצר', עמ' קע.

"וייקח המצות כסדר שהניחם, הפרוסה בין שתי השלימות, ויאחזם בידו ויברך 'המוציא'".
 "ולא יבצע מהן, אלא יניח המצה השלישית להישמט מידו. ויברך על הפרוסה עם העליונה טרם ישברם... [על אכילת מצה]. ויכוון לפטור גם כן אכילת הכריכה שממצה השלישית, וגם אכילת האפיקומן פטור בברכה זו - 'על אכילת מצה'. ואחר־כך יבצע 'כזית' מכל אחת משתיהן, ויאכלם ביחד ובהסבה"⁷¹.

הרבי היה מברך את כל הברכות הללו מיושב; נוטל בשתי ידיו את שלוש המצות, כשאצבעותיו מפרידות בין מצה למצה, ומברך המוציא. אחר־כך היה מניח למצה התחתונה להישמט מידי, ומברך על אכילת מצה ושובר מהן - בהיותן מכוסות - לפרוסות קטנות כדי צורכו; מסדרן זו על גבי זו ואוכלן יחד בשתי ידיו; אינו מכניסן לפיו בבת אחת. ניכר שלא בלע 'הזיתים' בשלמותם⁷².

שיעור כזית: המקובל הוא, ששיעור 'כזית' במצה הוא 29 גרם, כולל 2 גרם להנותר בין השיניים - כשליש מצת יד. יש מקום לומר⁷³, שהואיל ושיעור ה'כזית' הוא מידת נפח, הרי 29 סמ"ק במצת יד (ללא דחיסה, לפי מדידה מדוייקת) אינם יותר מ־9 גרם (כעשירית מצת יד). במקום הצורך יש לסמוך על זה, ובוודאי ב'זיתים' שמדרבנן שאחרי הכזית הראשון.

לכאורה עדיף להכין בשקיות ולחלק קודם הנטילה שני 'כזית' מצה לכל אחד ואחד מבני הבית, ולאחר ברכות בעל־הבית ייקחו מעצמם קצת מהמצה העליונה⁸⁰ בתור השתתפות ב'לחם משנה'⁸¹.

מסיימים אכילת כל 'כזית' (גם במרור ובכורך) לכתחילה עד 4 דקות⁸², ובלבד שלא ייכנסו לחשש 'אכילה גסה'.

(77) סידור אדמוה"ז.

(78) 'אוצר', עמ' קעו.

(79) ראה מש"כ בקובץ 'גדיל־תורה נ"י. חוברת סה ס' סד. ובכ"מ.
 (80) שלדעה העיקרית בשו"ע ס' תעה ס"ה - עליה מברכים 'המוציא'.

(81) כיוון שצריכים לטעום משל בעה"ב (שו"ע ס' רעד ס"ד וקס"ו ס"כ), ומאידך אין לבעה"ב לעשות הפסק גדול בין המוציא לטעימתו, כאשר בני הבית מברכים כ"א לעצמו כמנהגו - הערת הרב שבתי פרידמן, צפת.

(82) שיעור־מקוה, עמ' קפב.

פעמים⁷¹.

'דיינו': אין מפסיקים באמצע אמירת הארבעה עשר 'דיינו'. כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ לא היה אומר ביאורים באמצע ה'דיינו', אלא לפני תחילתם או לאחר סיומם⁷¹.

"רבן גמליאל": במילים "מצה ומרור" הביט הרבי במינים שבקערה⁷¹. "מצה זו" - מנהג בית הרב לאחוז את המצה השנייה והמצה השלישית יחד על־ידי המפה שעליהן, עד "על שום" השני⁷². "מרור זה" - מנהג בית הרב להניח את שתי הידיים על המרור והכורך - עד "על שום" השני⁷².

לפני "לפיכך" מכסים את המצות ואחר־כך מגביהים את הכוס. אווזים את הכוס עד "ונאמר לפניו הללויה", ומעמידים אותה על השולחן, לאמירת שני פרקי ה'הלל' הראשונים, וחוזרים ומגביהים אותה לברכת "אשר גאלנו"⁷². [אין מברכים על ה'הלל' שבסדר. וקוראים אותו מיושב, דרך חירות]⁷³.

לפני 'רחצה' אמר הרבי בפיו בלחש את כל הדינים שבסידור, מ'רחצה' עד 'כורך'⁷⁴.

נטילת ידיים. מנהגנו (בנטילת ידיים תמיד)⁷⁵: בודקים תחילה ומוודאים את נקיות הידיים. לוקחים את הכלי מלא מים ביד ימין ומושיטים אותו ליד שמאל. נזהרים מרטיבות בידיים. מנהגנו לאחוז את הכלי במגבת, ומנהג זה פשט בימינו גם בין נשי ובנות חב"ד. "נטילת ידיים לסעודה ג' פעמים רצופות... ומניח משפיקה הג' מעט מים בכף יד השמאלית, ובזה משפשף שתי ידיו". מתחילים את הברכה [לפני תחילת השפשוף, וממשיכים בעת השפשוף], ומשפשפים יפה את הידיים זו בזו, ואחר־כך מגביים אותן היטב.

'מוציא' 'מצה':

כל בני הבית חייבים במצוות אלו. ידי חובת 'לחם משנה' יוצאים על־ידי ראש המשפחה, אך כל אחד ואחד מברך לעצמו⁷⁶.

(71) שם, עמ' קעא.

(72) ספר־המנהגים.

(73) שו"ע אדמוה"ז ס' תעג סמ"ד ומת.

(74) הגש"פ היכל־מנחם.

(75) ע"פ: סדר נט"ל לסעודה ס"א. היום יום כ' שבט. ספר־המנהגים,

עמ' 21. תורת מנחם ח"י, עמ' 197. 'התקשרות' גיליון שט עמ' 18.

(76) ראה אג"ק ח"ד, עמ' כט, 'שערי הל' ומנהג' או"ח ח"א ס' קמג.

‘מרור’:

הסעודה טובל את המצה ג' פעמים במלח ואוכלה⁹¹.
למים אמצעיים ואחרונים אין להעביר האצבעות
על השפתיים – בכל שבעת ימי הפסח⁹².
אין נוהגים לומר 'לחיים', שלא יראה כמוסיף
על הכוסות⁹³.
הרבי שתה מכוסו במשך הסעודה, ולפני מזיגת
כוס שלישי מסרה לשוטפה, ואחר־כך (ככלל
השנה) קינחה מבפנים ומבחוץ במפית־נייר⁹⁴.
‘צפון’:

לפני אכילת האפיקומן יש לשתות באופן שלא
יבוא לידי צימאון אחר כך⁹⁵.
בסוף הסעודה מוציאים את האפיקומן, מחלקים
לכל אחד ואחת כזית. טוב לאכול שני 'כזיתים',
אחד זכר לפסח ואחד זכר למצה הנאכלת עמו⁹⁶.
יש לאכול את כולו במקום אחד⁹⁶. אוכלים בהסיבה,
ויש לסיימו קודם חצות⁹⁷ (11:47 בתל־אביב).
‘ברך’:

הרבי מזג 'כוס של אליהו' תמיד קודם ברכת־
המזון, ואחריו מזג לעצמו כוס שלישי⁹⁸.
הרבי השתמש בכוס זכוכית לכוסו של אליהו,
ובדקה תחילה בשוליה אם היא חלקה ללא פגם⁹⁹.
מקריא ההגדה הוא המזמן¹⁰⁰.
כל אחד מהמסובים אווזו בידו את הכוס עד
אחרי 'בונה ירושלים'.
"שפוך חמתך": אחר שתיית כוס שלישי, מוזגים
כוס רביעי. לוקחים נרות דולקים והולכים לפתוח
את כל הדלתות שבין מקום עריכת הסדר לבין
רשות הרבים (או החצר). אומרים "שפוך חמתך"
בישיבה ואין צריך לעמוד. כל המסובים אומרים
זאת במקומם, ורק השלוחים אומרים אותו אצל
הדלת¹⁰¹.

שעת פתיחת הדלת היא עת רצון רבתי, ויש

מרכיב מקצת מהחרוסת שעל הקערה בייך
שבתוך הכלי שתחת לכוס. טובלים מקצת המרור
בחרוסת. מנערים את החרוסת, שלא יתבטל טעם
המרירות. ואז מברכים "על אכילת מרור", ומכוונים
לפטור בזה גם את המרור שב'כורך', ואוכלים שלא
בהסבה⁸³. לועסים היטב כדי להרגיש את טעם
המרירות.

החסה וה'חריין' מצטרפים יחד ל'כזית' מרור⁸⁴.
הרבי נהג לאכול גם חלק מראש התמכא, לא־
טחון. אכל שיעור גדול במיוחד. אך הזהיר בשם
אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, שאין יוצאים ידי חובה
במרור שאין יכולים לסובלו מחמת חריפותו⁸⁵.
לפי ספר 'שיעורי תורה'⁸⁶ – שיעור כזית מרור
19 גרם. אולם אם אוכלים קלח (שהוא דחוס יותר),
דרוש להוסיף עוד 2 גרם, וכן נכון להוסיף (תמיד)
עוד 2 גרם עבור מה שנשאר בין השיניים.
הרבי לקח כשיעור ביצה של מינו. את קלחי
החסה לא אכל⁸⁷.

‘כורך’:

לוקחים כזית מהמצה התחתונה וכזית מרור
(בסך הכל) משני הסוגים. מניחים מעט חרוסת
יבשה על המרור, ומנערים אותה מיד אחר־כך
(הרבי מרח חרוסת – [אולי(?) כשנפלה החרוסת
שטבל בה מהתמכא] – על התמכא ולא על העלים.
בסוף ה'כורך' היה טובל את חתיכת התמכא
השלמה בחרוסת, ואוכלה עטופה בעלי החסה –
ולא נייער⁸⁸). כורכים אותם יחד, אומרים "כן עשה
הילל..." ואוכלים אותם יחד ובהסיבה⁸⁹.

‘שולחן־עורך’:

אוכלים את הסעודה שלא בהסיבה.
מתחילים באכילת הביצה שעל הקערה⁹⁰. הרבי
לא בדק ולא פתח כלל את הביצה לפני אכילתה.
טבל אותה תחילה ג' פעמים במי־מלח. במשך

(91) שם, עמ' קפג.

(92) ספר־המנהגים.

(93) שם, עמ' קפד.

(94) שם, עמ' קפת.

(95) הגש"פ של הרבי.

(96) שו"ע אדמוה"ז ס' תעח ס"ב.

(97) שם ס' תעז, ד.ו. וספר־המנהגים (קודם חצות – בסדר א' בלבד).

(98) 'אוצר', עמ' קצב.

(99) שם, עמ' קצד.

(100) שם, עמ' קפט. וכן המנהג הבא.

(101) ספר־המנהגים.

(83) ספר־המנהגים.

(84) שו"ע אדמוה"ז ס' תעג סכ"א.

(85) 'אוצר', עמ' קלה"ו.

(86) ס' ג ס"ג.

(87) 'אוצר' שם. ומציינים בזה למג"א ס' תעג ס"ק יא. אך במצב

הנתון וודאי עדיף להשתמש בהם.

(88) ראה שם, עמ' קעט.

(89) ספר־המנהגים. וכן המנהג הבא.

(90) שם.

תפילת שחרית, כדי למנוע 'טרחא דציבורא'. הלל שלם. עונים 'הודו' בקול, כנ"ל בליל הסדר. לאחר ההלל - קדיש תתקבל. שיר של יום, קדיש יתום. הוצאת שני ספרי-תורה, שלוש-עשרה מידות (פעם אחת), רבש"ע, בריך שמיה וכו'.

בספר-התורה הראשון קוראים לחמישה עולים בפרשת בא "משכו וקחו", מניחים את הספר השני על הבימה ליד הראשון (ונשאר על הבימה עד הקריאה בו) ואומרים חצי קדיש, הגבהה וגלילה. בספר השני קוראים למפטיר בפרשת פינחס "ובחודש הראשון". הגבהה וגלילה. הפטרה. אשרי. יהללו. חצי קדיש.

אם יש רק ספר-תורה אחד - אין מגביהים אחר חצי קדיש, אלא גוללים למפטיר. ומגביהים וגוללים (רק) לאחר גמר המפטיר. אולם את החצי קדיש אומרים תמיד אחרי הקריאה שלפני עליית המפטיר.

קודם מוסף מכריז השמש "מוריד הטל", ובתפילה זו מפסיקים לומר "משיב הרוח ומוריד הגשם". (אמר 'מוריד הגשם', אם נזכר טרם שסיים ברכת 'מחיה המתים' - חוזר ל"אתה גיבור" ולא מהני לומר מיד 'מוריד הטל'), נזכר אחר שאמר "ברוך אתה ה'", יסיים 'למדני חוקיך' ויתחיל "אתה גיבור", נזכר אחר-כך - חוזר לראש התפילה. נזכר כשהגיע זמן מנחה, מתפלל שתיים. אמר "משיב הרוח ומוריד הטל" אינו חוזר, והמסופק - עד שלושים יום, חוזר. שמע הכרזת 'מוריד הטל' קודם שהתפלל שחרית - אם אינו מתפלל במניין אחר - יאמר גם בשחרית 'מוריד הטל'¹¹⁰.

בחזרת הש"ץ - תפילת טל.

לאחר אמירת תהילים, 'שש זכירות'¹¹¹.

בקידוש: 'אתקינו', 'אלה מועדי', ו'בורא פרי הגפן'.

אכילת מצה: "צריכה להיות [על-פי חסידות] אכילת מצה גם בהשישה ימים, ויש בזה קצת מצווה"¹¹².

110) לוח כולל-ח"ב, ע"פ שו"ע אדמוה"ז סי' קיד ס"ד וס"ב.

111) ע"פ מחזור-השלם.

112) לקוטי-שיחות חכ"ב, עמ' 276 [מכתב זה בלה"ק: אגרות מלך ח"ב, עמ' רלז]. מביאורי הוזהר להצמח-צדק, עמ' צו וסה"מ תרס"ח, עמ' קעא. מלשון המכתב ברור, שהכוונה גם ליום ראשון דחה"פ. בלקו"ש שם, עמ' 33 נתבאר, שזה בדומה לעניין 'תפילת ערבית

לבקש בה (במחשבה) על עניינים רוחניים¹⁰². 'הלל' - 'נרצה': כשהשלוחים חוזרים, מתחילים "לא לנו". אין מדקדקים לומר 'הלל' קודם חצות¹⁰³. גם אורחים שאינם מסובים לסדר, עונים 'הודו', כסדר הנהוג בבית-הכנסת בעת אמירת הלל¹⁰⁴. "הודו... כי לעולם חסדו": מכוונים באותיות שם הוי"ה כנדפס בסידור¹⁰⁵.

"לשנה הבאה": שלא כב'הא לחמא עניא' (ראה שם), כאן אין מדקדקים בהטעמה מלעיל-מלרע. כי העיקר שתבוא הגאולה השלמה מיד, וממילא יהיה 'לשנה הבאה בירושלים'¹⁰⁶.

מנהג בית הרב: אחר אמירת "לשנה הבאה בירושלים", האדמו"ר מחזיר ושופך היין מכוסו של אליהו [לכוס שלו, ומהבקבוק לכוסו (לתקן) ושוב] אל הבקבוק [וחוזר חלילה פעמים רבות], וכל המסובים מנגנים בשעה זו הניגון "אלי אתה ואודך" - מעשרת הניגונים של רבנו הזקן¹⁰⁷.

בבית הרב אין נוהגים לומר פזמונים (המובאים בשאר סידורים והגדות-של-פסח).

אין אומרים "חסל סידור פסח".

משנת תשי"א עד תש"ל ועד בכלל, לאחר הסדר, היה הרבי נוהג להתוועד (כמובן - בלא 'לחיים') בבית-הכנסת.

סדר כללי - לעולים ולציבור הרחב: ממכתב הרבי¹⁰⁸: "נהייתי ממה שכתב אודות עריכת הסדרים בבית-הכנסת, ושלכל קערה היתה מצה שמורה".

קריאת שמע שעל המיטה: נוהגים לקרות על המיטה בלילה זה רק פרשת 'שמע' וברכת 'המפיל'¹⁰⁹.

תפילת שחרית:

אם לא הספיקו להכין את שני ספרי-התורה לקריאת היום מערב יום-טוב, יש לגוללם לפני

102) 'אוצר', עמ' קצה.

103) הגש"פ של הרבי, ספר-המנהגים (העניין השני - לעיל בפיסקא 'צפון'). וראה הנסמן ב'אוצר', עמ' קצו.

104) ספר-המנהגים, ושם, עמ' קצח.

105) הגש"פ של הרבי (ואין הספק שעורר הרבי בזה במכתב פרטי, באג"ק ח"ב, עמ' קכד, מוציא מידי הוראה ודאית לרבים, כמובן).

106) לקוטי-שיחות ח"ב, עמ' 543.

107) ספר-המנהגים. וכן שני המנהגים הבאים.

108) אג"ק ח"א, עמ' סד.

109) שו"ע אדמוה"ז סי' תפא ס"א. ובסדר השני - כבכל יו"ט (ספר-המנהגים).

מברכים וסופרים בעמידה¹¹⁸, אחר צאת הכוכבים¹¹⁹. ולכתחילה צריך לדעת את הספירה של הלילה בשעת הברכה¹²⁰. אחרי הספירה (והנוסח שלאחריה): עלינו, קדיש יתום¹²¹. למנהגנו – גם הנשים סופרות¹²², ובברכה¹²³.

בנוגע למנהגו של הרבי בכוונות ספירת העומר¹²⁴ – "זה מה שראינו: לפני אמירת הברכה, היה מסתכל על הנדפס באותו יום. ונראה היה שהביט לא רק על היום, אלא גם על הכוונות של אותו יום. אחר־כך, בעת אמירת 'למנצח' ו'אנא בכוח', היה מדגיש הכוונה של אותו יום, ולפעמים היה שוב מביט – בעת אמירת הנ"ל – בהנדפס לאותו יום".

סדר הכוונות כנדפס בסידור: הספירה, התיבה מ'אנא בכוח', התיבה מ'למנצח' והאות מ'שמחו'. השומע ספירת העומר מאחרים בטרם ספר בעצמו, יכוון במפורש שאינו רוצה לצאת עתה ידי חובה כלל¹²⁵.

מי שלא ספר בלילה, יספור ביום בלא ברכה, ובשאר הלילות יברך. ואם דילג פעם אחת שלא ספר גם ביום – יספור שאר הלילות בלא ברכה, ויכול לצאת ידי חובתו בשמיעה מאחרים. ובספק אם דילג יום – סופר בברכה¹²⁶.

המתפללים ערבית בעוד היום גדול וקוראים אחר־כך קריאת שמע בזמנה, יספרו גם את ספירת העומר בזמנה. המתפללים ערבית וספירה בעוד

שמחת יום־טוב: חייבים בה מדאורייתא, וחייבים (הגברים) לשתות רביעית יין בכל יום ביום־טוב ובחול־המועד¹¹³ (אם כי יוצאים ידי חובה זו גם ביין הקידוש¹¹⁴); ועם־כל־זה, כדברי הרמב"ם, "לא יימשך ביין"¹¹⁵.

יום רביעי, ט"ז בניסן

א' דחול־המועד פסח

מוציא יום־טוב¹¹⁶:

ערבית: בתפילה הראשונה של חול־המועד יש לזכור לומר ארבעה דברים אלו¹¹⁷: (א) מוריד הטל; (ב) אתה חוננתנו; (ג) ותן ברכה; (ד) יעלה ויבוא.

שכח אחד מהם, ונזכר אחר שסיים תפילתו: א. אמר "משיב הרוח ומוריד הגשם" – יחזור לראש התפילה.

ב. שכח לומר "אתה חוננתנו" – לא יחזור (אלא אם צריך לעשות מלאכה לפני הבדלה יאמר אחרי שמונה־עשרה: "ברוך המבדיל בין קודש לחול").

ג. אמר 'ותן טל ומטר' – יחזור לראש התפילה. ד. שכח 'יעלה ויבוא' – יחזור לראש התפילה.

קדיש תתקבל.
ספירת העומר:

רשות', וחבל שב'שערי הל' ומנהג' ס' רט לא ציינו זאת (וע"ע 'הגדה שלמה', עמ' 160).

113) שו"ע אדמו"ר ס' תקק"ט ס"ז. ובתו"א מגילת־אסתר צט,ג; רביעית.

114) שיחות קודש תשל"א ח"ב, עמ' 87, פסחים קח,ב תוד"ה ידי יין. ועצ"ע, שהרי צריך גם "לקבוע סעודתו על היין", כמ"ש בשו"ע אדמו"ר שם ס"ד. וראה ב'התקשרות' גיליון תקל"ט.

115) הל' יו"ט פ"ו הי"ז, ספר־המנהגים, עמ' 38 (ה'רשימה' הנזכרת שם [בנושא: שמחת פורים] נדפסה במלואה בלקוטי שיחות ח"א עמ' 336 ובאג"ק ח"ה עמ' רנה).

116) **לבני חו"ל**: אין אוכלים מהמנינים הנכנסים בחרוסת ומורו עד אחר כורך של ליל סדר שני. יום שני של פסח. ערבית דיום־טוב. הלל שלם. קדיש תתקבל. ספירת העומר וכו'. סדר־פסח שני. בקידוש: יין, קידוש, שהחיינו. הגדה כדאמול (אלא שאין מקפידין לאכול האפיקומן קודם חצות). ק"ש שעל המטה כמו בכל יום־טוב. שחרית כדאמול. מוציאין שני ספרי תורה, בראשון קורין לה' עולים בפרשת אמור 'שור או כשב', ובשני מפטיר כדאמול 'ובחודש הראשון, הפטרה: וישלח המלך ... (מלכים ב, כג, ט, כא'כה). מוסף דיום טוב.

117) ע"פ 'שבח המועדים'. אתה חוננתנו – שו"ע אדמו"ר ס' רצד ס"ג, טל ומטר – ס' קי"ז ס"ג, יעלה ויבוא – ס' תצ"ט, ג.

118) שו"ע אדמו"ר ס' תפט"ד.

119) אג"ק ח"ט, עמ' ערב,ג, וראה בשו"ע רבינו שם ס"ב.

120) שם, ס"ט.

121) במקום שסופרים אחר עלינו, כדאי להנהיג שיאמרו רק קדיש אחד לאחר הספירה (אלא אם מנהג המקום כך הוא, ולא ניתן לבטלו) – אג"ק ח"ה, עמ' שיג.

122) ע"פ שו"ע אדמו"ר ס' תפט"ב וסו"ס תצג, זאת למרות משמעות הזוהר ח"ג (ברע"מ צו,א), כפי שהבין בשו"ת רב פעלים, חלק 'סוד ישרים' ס' יב וב'שו"ע זוהר' ס' תפט"ק טו לשלילה מוחלטת. אבל בס' הליכות ביתה ס' יט סוף הערה ה, מדייק מזוהר פ' תצוה (קפג,א) שלא התמעטו נשים אלא מחיוב.

123) ראה 'אוצר', עמ' רנד.

124) ממכתב הרה"ח ר"ל ש' גרונר. ראה 'התקשרות' גיליון רמה, עמ' 15.

125) שו"ע אדמו"ר ס' תפט"ב. ואם לא כיוון, יספור אח"כ בלא ברכה, שם (אלא כשמע מה"ץ כרגיל, שאז כאילו כיוון במפורש שלא לצאת, שהרי חושב לספור אח"כ).

126) שם, סכ"זכה. וראה 'אוצר', עמ' רנג.

נוהגים ללמוד בימי הספירה מסכת סוטה – נוסף על השיעורים הקבועים – דף ליום¹³³.

בדבר חלוקת מ"ח דפי מסכת סוטה למ"ט ימי הספירה, הורה הרבי: "התחלת המסכת, דף ב', לומדים ביום ראשון של חול-המועד [בחול'ל], יום ב' דספירת העומר (ולא ביום שני של יום-טוב שהוא יום ראשון דספירת העומר), וביום שני של חול המועד לומדים דף ג', וכן הלאה, עד לערב שבועות שבו לומדים דף מ"ט, סיום המסכת". והסביר זאת, שביום הראשון לומדים את 'דף השער' שכולל את שם המסכת, ומחליטים ללמוד ממחר ואילך דף ליום¹³⁴.

הבדלה:

מתחילים "הנה אל ישועתי"¹³⁵. אין מברכים על הבשמים ולא על האש.

סוף זמן קידוש לבנה לכתחילה: הלילה, בשעה 23:43.

לימוד תורה:

"מהראוי ונכון וטוב אשר בימי חול-המועד פסח יוסיף כל אחד ואחד בעסק התורה, הן בלימודו הוא והן בנוגע לזולת: להשתדל עם כל מי שיכול לפעול עליו, שגם הוא יוסיף אומץ בלימודו בימים אלו ובהתאם להנ"ל. ופשיטא שעניין הנ"ל שייך במיוחד לתלמידי הישיבות, דגם בשאר הימים הרי 'תורתם קבע' היא – גם במוכן כמות הזמן – עליהם מוטל חיוב מיוחד לנצל את כל ימי חול-המועד פסח הבא עלינו לטובה להוסיף בלימוד התורה ביתר שאת וביתר עז"¹³⁶.

חינוך:

בהוראת כ"ק רבותינו, אדמו"ר מוהרי"צ והרבי נשיא דורנו, על המורים/ות לשמור קשר עם התלמידים/ות בימי חול-המועד¹³⁷. מותר (ומצווה) לפתוח בית-ספר, ואם יש צורך – גם לכתוב, כדי להעסיק את התלמידים שלא יסתובבו ויבלו את

היום גדול, יש לסדר שיספרו עוד פעם למחרת בעת תפילת שחרית, כמובן בלא ברכה¹²⁷. לכאורה (כנהוג בכמה קהילות), רצוי להכריז את הספירה בכל בוקר מימי ספירת-העומר אחרי סיום תפילת שחרית בבית-הכנסת, כדי להזכיר ולהוציא ידי-חובתו את מי ששכח לספור.

כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ היה נוהג לציין ולשרטט סימן בסידורו לאחר הספירה של כל לילה¹²⁸.

"לכאורה, אף שמברכים בכל לילה כי כל לילה היא מצווה בפני עצמה, ויש אומרים שגם אינן תלויות זו בזו – המצווה דכל לילה היא לא רק לספור ולדעת שהוא יום אחד וכו' לעומר, אלא גם לדעת (לכוון – כחלק מקיום המצווה, על-דרך הידיעה שזהו יום אחד וכו' לעומר) שזהו חלק (מספירת) שבעה שבועות"¹²⁹.

המסופק באיזה יום לספירה עומד, וסופר מספק שתי ספירות, לא יברך על ספירתו¹³⁰.

קטן שהגיע למצוות באמצע ימי הספירה, ממשיך ספירתו בברכה. ואף גדולים, כשיבוא משיח צדקנו באמצע ימי הספירה, ימשיכו ויספרו מן התורה, כיוון שהספירה הקודמת גם היא מציאות של תורה ו'מצוותיה – אחשביה¹³¹.

רצוי שלא לחצות את 'קו התאריך' בימי ספירת-העומר ("באם אין הכרח גמור בדבר", וכן הורה הרבי לשלוחיו לאוסטרליה וכו'), מאחר ולפי דעת הרבי, אדם ש'הרוויח' או 'הפסיד' יום על-ידי מעבר מערבה או מזרחה מקו התאריך, ממשיך וסופר לפי הימים שלו ולא לפי ספירת כללי-ישראל או אנשי המקום, ואף חגיגה-שבועות שלו נקבע ביום החמישים לספירת-הוא, וינהג (רק) בו יום-טוב גמור לכל דבר ועניין (אלא שלא יאמר אז 'זמן מתן תורתנו')¹³².

(127) אג"ק הנ"ל בהערה 125. וראה 'אוצר', עמ' רנא.

(128) 'תורת-מנחם-התועודיות' תש"י, עמ' 47, 64.

(129) לקוטי-שיחות ח"ב, עמ' 235, 'שערי-הל' ומנהג' או"ח ח"ב ס"ע קמא.

(130) ראה באג"ק ח"ג, עמ' רסה, 'שערי-הל' ומנהג' שם ס"ע קמב, ולמעשה – בח"ז עמ' קנג ובשערי-הל' ומנהג ריש עמ' קס. ושם, שכדאי שיפסיק בעניין כלשהו בין שתי הספירות, למנוע 'מיחוי כשיקרא'.

(131) לקוטי-שיחות ח"ה, עמ' 7. 'שערי-הל' ומנהג' שם ס"ע קנט. ודלא כמ"ש בילקוטי-יוסף ח"ה, עמ' 417.

(132) ע"פ המסקנא וההוראות ב'שערי-הל' ומנהג' שם ס"ע רכ.

(133) היום יום ז' אייר, ספר-המנהגים, עמ' 43.

(134) 'התועודיות' תשמ"ה ח"ד, עמ' 2143, ובכ"מ.

(135) כן מנהגנו, כמ"ש בפרמ"ג ס"י תצא שאומרים זאת גם במוצאי יו"ט וכ"מ בלבוש, ודלא כמנהג העולם שלא לומר פסוקים אלו במוצאי יו"ט ע"פ מטה-אפרים ס"י תרכד ס"ה ולקוטי מהר"ח בהבדלה דמוצש"ק.

(136) לקוטי-שיחות ח"ה, עמ' 267.

(137) אג"ק ח"א, עמ' סא וחכ"ב, עמ' רמו.

הגבהה וגלילה. אשרי, ובא לציון וכו'. מוסף.

יום שישי, ח"י בניסן

ג' דחול-המועד

יום הולדת אביו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, הגאון המקובל הר"ר לוי יצחק נ"ע. ויום היכנסו של הרבי לבריתו של אאע"ה. בשחרית מוציאים שני ספרי תורה. בספר הראשון קוראים לשלושה עולים בפרשת משפטים "אם כסף... בחלב אמו" (שמות כב, כדל, כג, אי"ט). הגבהה וגלילה. ובספר השני - לרביעי "והקרבתם". חצי קדיש. הגבהה וגלילה. אשרי, ובא לציון וכו'. מוסף.

בשיחת ליל הושענא-רבה תשמ"ה¹⁴² הובא כדבר הפשוט, על-פי המנהג שנתפרסם ע"י כ"ק אדמו"ר מהורי"צ, שאף שבשבת ראש-חודש מפטירין 'השמים כסאי', הרי ביחיד יש לומר גם את ההפטרה של פרשת השבוע, "ועל-דרך-זה בנוגע לשבת חול-המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול-המועד, אבל ביחיד יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע" [השבוע - הפטרת פרשת שמיני]. זאת למרות שאין אומרים היום 'שניים מקרא'¹⁴³.

בהדלקת נש"ק מברכות: "להדליק נר של שבת קודש" בלבד.

זמנם בחוצות בימי חול-המועד¹³⁸.

יש להכין את ספרי-התורה לקריאת היום עוד בערב שלפני, ולפחות לפני תפילת שחרית. שחרית: אין מניחים תפילין. אין אומרים 'מזמור לתודה' (בכל ימי הפסח). יעלה ויבוא. חצי הלל, קדיש בתקבל. שיר של יום, קדיש יתום. מוציאים שני ספרי-תורה, בראשון קוראים לשלושה עולים בפרשת אמור 'שור או כשב' (ויקרא כב, כו-לג, כג, א-מד. מיקום ההפסקות - כפי קריאת כהן, לוי, ישראל שבסידורנו ליום-טוב, והישראל קורא עד גמירא¹³⁹), הגבהה וגלילה, ובשני יעלה רביעי בפ' פינחס 'והקרבתם', חצי קדיש. הגבהה וגלילה. אשרי, ובא לציון גואל. יהללו. חצי קדיש. תפילת מוסף.

בעניין שמחה ביין - ראה לעיל יום א' דחג-הפסח.

טוב לעשות בסעודה איזה דבר (דהיינו הוספה: באכילה, בניגון, ב'לחיים' או בכולם¹⁴⁰) זכר לסעודת אסתר שהייתה ביום זה, שבו נתלה המן¹⁴¹.

יום חמישי, י"ז בניסן

ב' דחול-המועד

בשחרית מוציאים שני ספרי-תורה. בספר הראשון קוראים לשלושה עולים בפרשת בא 'קדש לי... ממצרים' (שמות יג, א-טז). הגבהה וגלילה. ובספר השני - לרביעי, "והקרבתם". חצי קדיש.

138) חוה"מ כהלכתו פ"ו סע"ה.

139) כן מסר הרב יוסף-יצחק של אופן.

140) 'המלך במסיב' ח"א, עמ' רצא.

141) שו"ע אדמוה"ז ס' תצ ס"ב. (בפיוט 'אדם בקום' בסליחות לתענית אסתר, מקשר זאת עם הפסוק 'וישבות המן ממחרת' בהפטרה דאתמול).

142) סט"ו, 'התוועדות' ח"א ס"ע 351, בלתי מוגה.

143) ראה שו"ע אדמוה"ז ס' רפה ס"טי וכף החיים שם. וכנראה לפ"ז אמירת ההפטרה היא עניין בפ"ע. וע"ע.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעיהו ע"ה דייטש